

TÜRK KÜTÜPHANECİLİĞİNİN KÖŞE TAŞI OLARAK HALKEVİ KÜTÜPHANELERİ: İZMİR HALKEVİ KÜTÜPHANESİNDEN BUGÜNE YANSIYANLAR

Mehmet Ali Akkaya*

Gülten Alır Derbent**

Öz

Bu çalışmada, ülkemizde türünün en iyi ve etkin örneklerinden biri olan İzmir Halkevi Kütüphanesinin hizmetleri ve bu hizmetlerin sonuçları üzerinden, Cumhuriyetin yeni yüzyılına farklı ve karşılaştırmalı bir bakış açısı getirilmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda kütüphanenin hizmetleri, ilkeleri, kullanım koşulları, etkinlikleri ve özellikle de halkevinin toplum için üstlendiği yaygın eğitim sorumlulukları ve kütüphane ilişkisinin ayrıntıları üzerinden, Türk kütüphanecilik tarihinin kendine özgü bir anlam ve derinliği olan bir kesitine günümüz penceresinden bakılmaya çalışılmıştır. Çalışmada Halkevleri, hizmetleri, toplumda yarattığı algı ve Türkiye'nin kültür tarihindeki yeri ile kavramsal arka planın kurgulanmasında betimleme yönteminden yararlanılmıştır. 1932-1951 yılları arasında hizmet veren İzmir Halkevi'nin temel birimlerinden biri olan kütüphanesini hakkında ayrıntılı bilgi derlenmesinde ise birincil ve ikincil kaynak taraması yapılmış, ardından çalışmanın amacına uygun olarak içerikleri analiz edilmiştir. Halkevleri, genç Cumhuriyetin ilk on yılında gerçekleştirilmiş eğitim-öğretim atılımı çabasının

* Prof. Dr., İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, İzmir/Türkiye, mali7akkaya@gmail.com, ORCID ID: 0000-0003-2496-7315.

** Doç. Dr., İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, İzmir/Türkiye, gultena@gmail.com, ORCID ID: 0000-0003-3600-0152.

en etkili ve yaygın örneklerinin başında yer alır. Halkevlerine sahip oldukları kimlik tanımlamasını kazandıran hususlardan biri de kütüphaneleri ve bu kütüphanelere yüklenen anlamdır. Bu anlam ve önem, sahip olduğu yetkinlik ve sunduğu hizmetlere bağlı olarak, İzmir Halkevi Kütüphanesinde çok daha ön planda olmuştur. Kütüphanenin sunduğu hizmetlerin nitelik ve niceliği, bu kimlik kazanımını en somut açıklamasıdır. Türk kütüphanecilik tarihinin görece az bilinen ve özellikle günümüz kültür iklimi ile karşılaştırması sınırlı alanda yapılan Halkevi kütüphanelerinin seçkin örneklerinden biri olan İzmir Halkevi Kütüphanesi, hizmet verdiği kısıtlı zamana karşın, pek çok açıdan bugün dahi kentün kütüphane politikası için rehber olabilecek yetenek ve yeterlilik ortaya koymuştur. Bu beceride, kentün önemli süreli yayınlarından biri olan 'Fikirler' dergisinin kütüphanenin resmi halkla ilişkiler ve tanıtım aracı olarak faaliyet göstermesi doğrudan etkili olmuştur. Bu çalışmada, Halkevleri ve kütüphanelerine odaklanılan diğer çalışmalardan farklı olarak, İzmir Halkevi ve kütüphanesinin kentün kültür iklimine olan etkisi, günümüze kadar olan izleri sürülerek ayrıntılandırılmıştır. İzmir Halkevi ve kütüphanesinin kente katkısı, bir modernleşme hareketi aracı olmaktan öte, kent kimliği ile ilişkilendirilmiştir. Çalışma hem bu yönüyle Halkevleri konusunda yapılan diğer çalışmalardan ayrı bir yerde durmakta, hem de İzmir kent kültürünün günümüze ulaşan evrimine dair kendine özgü saptamalar ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Türk kütüphaneciliği, Halkevi, İzmir Halkevi, Halkevi kütüphanesi, Kent kültürü.

People's House Libraries As The Cornerstone Of Turkish Librarianship: Reflections From Izmir People's House Library

Abstract

This study aims to bring a different and comparative perspective to the new century of the Republic through the services of the Izmir People's House, one of the best and most effective examples of its kind in Turkey, and the results of these services. In this context, through the library's services, principles, conditions of use, activities, and especially the details of the relationship between the library and the non-formal education responsibilities that the public house undertook for the society, a cross-section of the history of Turkish librarianship with a unique meaning and depth has been tried to be viewed from today's window. In the study, the descriptive method was used to construct the conceptual background of the public houses, their services, the perception they created in society and their place in Turkey's cultural history. In compiling detailed information about the library, one of the main units of the Izmir People's House, which served between 1932 and 1951, primary and secondary sources were scanned, and then their contents were analyzed in accordance with the purpose of the

study. The People's Houses are among the most effective and widespread examples of the educational breakthrough efforts in the first decade of the young Republic. One of the aspects that give the People's Houses their identity is their libraries and the meaning attributed to these libraries. This meaning and importance has been much more prominent in the Izmir People's House, depending on its competence and the services it offers. The quality and quantity of the services offered by the library is the most concrete explanation of this identity acquisition. Despite the limited time it served, the Izmir People's House library, which is one of the outstanding examples of People's House libraries in the history of Turkish librarianship that is relatively little known and whose comparison with today's cultural climate is limited, has demonstrated the ability and competence that can still serve as a guide for the library policy of the city in many respects. This ability was directly influenced by the fact that 'Fikirler' magazine, one of the city's most important periodicals, served as the library's official public relations and promotional tool. Unlike other studies that focus on People's Houses and their libraries, this study elaborates on the impact of the People's House and its library on the cultural climate of the city by tracing its traces to the present day. The contribution of the People's House and its library to the city is associated with urban identity rather than being a tool of the modernization movement. In this respect, the study stands apart from other studies on the subject of People's houses,, and presents unique findings on the evolution of Izmir's urban culture up to the present day.

Keywords: Turkish librarianship, People's house, Izmir people's house, People's house library, Urban culture.

Giriş

Kuruluşunun yüzüncü yılını kutlayan Türkiye Cumhuriyeti, Osmanlı Devletinden kendine miras kalan pek çok şeyin yanı sıra, bir devleti var eden hemen tüm unsurların bütününde, kendine özgü yeni bir süreç başlatmıştır. Gerçek anlamda bir “yokluklarla mücadele” çabası olan Kurtuluş Savaşı'nın hemen ardından başlayan ve bağımsız bir devlet olmanın yolunu açan bu savaştan çok daha büyük güçlüklerin üstesinden gelinmesi gereken bu topyekûn mücadele, siyasi yapılanmadan toplumsal düzene, eğitimden ekonomiye, çok yönlü ve geniş zamana yayılan bir çabayı gerektirmiştir. Söz konusu değişim, dönüşüm ve mücadele alanlarından biri de genç Cumhuriyetin kültürel kalkınma boyutudur. Genel olarak insanoglunun her türlü yapıp etmesi olarak tanımlanan ve “insanın akıl yetilerinin ve toplumsal yaşam becerilerinin değerini anlamlı hale getiren bütüncülerden

biri”¹ haline gelen kültürün insanla olan bu çok yakın organik bağı, aynı zamanda kültüre, yaşamın tüm alanlarına doğrudan etki eden bir ayrıcalık kazandırır. Kültürel yaşam ve kültürel uyum, Cumhuriyet’in ilanının ardından, eğitim ile birlikte üzerinde en çok hassasiyetle durulan unsurlardan biri olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk çeyrek yüzyılında, özellikle de 1928 yılında gerçekleştirilen Harf Devrimi’nin ardından, devletin kültür politikalarına yön veren asıl öznelardan biri de Halkevleridir.²

Çerçevesini bizzat Mustafa Kemal Atatürk’ün biçimlendirdiği³ ve onun halkçılık ilkesinin pratikteki sonuçlarından biri⁴ olan Halkevleri, genç Cumhuriyetin eğitim ve kültür iklimine, aralarında kütüphaneciliğin de olduğu pek çok disiplin üzerinden kalıcı izler bırakmıştır. Türkiye Cumhuriyeti’nin “tek parti döneminde” siyasi iktidar olan Cumhuriyet Halk Fırkası (CHF)’nin⁵ 10-18 Mayıs 1931 tarihleri arasında gerçekleştirilen 3’üncü Büyük Kurultayında açılması kararı alınmış olan Halkevleri, kapatıldıkları tarihe kadar bu siyasi partinin devlet anlayışına paralel bir işleyişle idare edilmiş ve hizmet vermiştir.⁶ Yirmi yıla yakın bir süre genç Cumhuriyet’in bünyesinde bir bakıma yaygın eğitim kurumu gibi hizmet veren Halkevlerinin resmi evrimi, 19 Şubat 1932 tarihinde 14 ilde ilk Halkevlerinin açılmasıyla başlar. Kuruluş amacı; “ulusal bilince sahip, birbirini anlayan, birbirini seven, Atatürk ilkelerine bağlı bir örgüt oluşturmak”⁷ olarak belirlenen Halkevleri, benzer amaçları ilke edinen Türk Ocakları’nın maddi ve manevi mirasçısı olarak kabul edilmiştir.⁸

Günümüzde de aynı adla hizmetlerini sürdürmeye devam eden Halkevlerinin tarihi, genel olarak üç farklı döneme ayrılır. Bu dönemler; ilk kez kuruldukları 1932 ve 1951 arasında kapsayan birinci dönem, bir dernek statüsü ile yeniden kuruldukları 1963 ile 12 Eylül 1980’de gerçekleşen askeri darbenin ardından kapılarına kilit vurulan ikinci dönem ve 1987 yılında toplam 24 şube ile yeniden faaliyetlere

1 Mehmet Ali Akkaya ve Coşkun Polat, “Kent kültür ve geleneği ile değerlerinin oluşumu ve aktarımında halk kütüphanelerinin yeri ve önemi: Niceliksel verilerle İzmir örneği”, *ÇAKÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11/1, 2020, s. 114.

2 Hasan Sacit Keseroğlu, “Halkevlerinde Kitap ve Kütüphane Kıymı: 1951, *Türk Kütüphaneciliği*, 36/4, 2022, s. 495.

3 İsmail Özer, *Halkevleri*. İstanbul 2020.

4 Nurcan Toksoy, *Halkevleri: Bir Kültürel Kalkınma Modeli Olarak*. Ankara 2007, s. 34-35.

5 Halkevlerinin faaliyette olduğu yıllar arasında Cumhuriyet Halk Fırkası adının Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) olarak değişmesi nedeniyle, Halkevlerini konu alan çalışmalarda, bu kültür kurumlarının kurucusu, hamisi ve dolaylı da olsa yürütücüsü olan tek parti iktidarının adının kullanımında bir standart olmadığı görülmektedir. Kimi zaman anlama güçlüğüne neden olabilen bu farklılığın aşılması adına çalışmada, tarihsel gelişime bağlı kalımsızın Cumhuriyet Halk Fırkası da Cumhuriyet Halk Partisi olarak adlandırılmıştır.

6 Şerafettin Zeyrek, *Türkiye’de Halkevleri ve Halkodaları*. Ankara 2000.

7 Recep Peker, “Recep Peker Nutku”, *Atatürk ve Halkevleri*, Ankara 1974, s. 17.

8 Anıl Çeçen, *Halkevleri*, Ankara 1990, s. 72-73.

başlanan ve günümüze kadar devam eden üçüncü dönemdir.⁹ Buna karşın, Halkevleri ve özellikle de halkevi kütüphaneleri söz konusu olduğunda ilk akla gelen ve toplumda yarattığı etki ve karşılık bulma gücüyle ön plana çıkan süreç, Halkevlerinin birinci dönemidir. Bu çalışmanın sınırlılıklarını da bu dönem oluşturmaktadır. Zira 1932’den kapatıldıkları 1951 yılına kadar Türkiye Cumhuriyeti’nin kültür politikasının ağırlıklı olarak yürütüldüğü kanal olan Halkevlerinin bu dönemde, “beden eğitimi etkinliklerinin yapılabileceği bir yer” ve “ücretli görevli” ile birlikte bir Halkevinin açılabilme ön koşulundan biri de kütüphanedir.¹⁰

Bu çalışmada, ülkemizde türünün en iyi ve etkin örneklerinden biri olan İzmir Halkevi Kütüphanesinin hizmetleri ve bu hizmetlerin sonuçları üzerinden, Cumhuriyetin yeni yüzyılına farklı ve karşılaştırmalı bir bakış açısı getirilmesi amaçlanmıştır. Çalışma kapsamında, 1932-1951 yılları arasında hizmet veren İzmir Halkevi’nin temel birimlerinden biri olan kütüphanesinin ayrıntılı analizi yapılmıştır. Bu kapsamda kütüphanenin hizmetleri, ilkeleri, kullanım koşulları, etkinlikleri ve özellikle de halkevinin toplum için üstlendiği yaygın eğitim sorumlulukları ve kütüphane ilişkisinin ayrıntıları üzerinden, Türk kütüphanecilik tarihinin kendine özgü bir anlam ve derinliği olan bir kesitine günümüz penceresinden bakılmaya çalışılmıştır.

Ulusal literatürde Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk yıllarında ortaya konan bir modernleşme hareketi olan Halkevlerini farklı yönleriyle¹¹ ele alan bilimsel çalışmalar mevcuttur.¹² Alan yazınında Halkevlerini kütüphane ve hizmetleri odağında ele alan çalışmalar da vardır.¹³ Bu çalışmada ise İzmir Halkevi ve

⁹ Çeçen, *a.g.e.*, s. 23; Yaşar Akyol, “Türkiye’de Halk Evlerine İlişkin Çalışmalar ve Değerlendirmeler Üzerine”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 2/6, 1996, s. 133; Zeyrek, *a.g.e.*, s. 43-44; Toksoy, *a.g.e.*, s. 17; Sultan Cıvci, *Halkevleri ve İzmir Halkevinin Faaliyetleri (1932-1951)*, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir 2013., s. 24; Özer, *a.g.e.*, s. 22.

¹⁰ Keseroğlu, *a.g.e.*, s. 497.

¹¹ Tefik Çavdar, “Halkevleri”, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*. Cilt 4, İstanbul 1983; Anıl Çeçen, *a.g.e.*; Zeki Arkan, “Halkevlerinin Kuruluşu ve Tarihsel İşlevi”, *Atatürk Yolu Dergisi*, 6/23, 1999; Mustafa Oral, “Halkevlerinin Toplumsal ve Kültürel İşlevleri”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, XVIII/53, 2002; Eyal Ari, “The People’s Houses and The Theatre in Turkey”, *Middle Eastern Studies*, 40(4), 2004; Fatih Tuğluoğlu, “Türkiye’de Halkçılık İdeolojisi ve Halkevleri”, *Erdem*, XIV/42, 2005; Nurcan Toksoy, *a.g.e.*; Yavuz Özdemir ve Elif Aktaş, “Halkevleri (1932’den 1951’e)”, *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 45, 2011; Müslime Güneş, “Adnan Menderes ve Halkevleri”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, XII/25, 2012; Hasan Sacit Keseroğlu, *a.g.e.*

¹² Halkevlerini farklı açılardan ve farklı yönleriyle ele alan çalışmaların bibliyografik bilgilerinin verildiği danışma kaynakları, bu konuda farklı bilimsel yayın türünden çok sayıda çalışmanın yapıldığını ortaya koymaktadır. Çalışmanın sınırları nedeniyle, bu kaynakların ayrıntısına araştırmada yer verilmemiştir.

¹³ Uluş İğdemir, *Halkevleri Kütüphaneleri İçin Rehber*, Ankara 1939; Adnan Ötügen, “Türkiye’de Kütüphanecilik Eğitiminin Tarihçesi”, *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, VI/1-2, 1957; Osman

kütüphanesinin kentin kültür iklimine olan etkisi, günümüze kadar izleri sürülerek ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda çalışmada öncelikli olarak Halkevleri ile Halkevi kütüphaneleri hakkında genel bir değerlendirme yapıldıktan sonra, İzmir Halkevi hakkında bilgi verilmiş ve son olarak da İzmir Halkevi Kütüphanesinin 1932-1951 yılları arasındaki hizmetleri, olanakları, temel unsurları ve toplumla olan teması üzerinden halk ile olan yakınsama durumu ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

İzmir Halkevinin kente ve kentliye çok yönlü etkisinin gösterilmesinin hedeflendiği çalışma hem bu yanıyla Halkevleri konusunda yapılan diğer çalışmalardan ayrı bir yerde durmakta, hem de İzmir kent kültürünün günümüze ulaşan evrimine dair bağlama özgü saptamalar ortaya koymaktadır. Yalnızca İzmir Halkevinin faaliyetleri açısından değil, aynı zamanda kentin farklı ilçelerinde hizmet veren diğer Halkevleri ile Halkodaları için de hizmetler, kalitesi ve topluma ulaştırılma biçimi açısından önemli bir rehber olan İzmir Halkevi Kütüphanesine Cumhuriyetin yeni yüzyılından yapılacak bakışın, Türk kütüphaneciliğinin yarınlara esin kaynağı olma adına anlamlı olacağı değerlendirilmektedir.

Halkevleri ve Halkevi Kütüphanelerine Genel Bakış

Cumhuriyetin ilk çeyrek yüzyılının yaklaşık yirmi yılını kapsayan dönem boyunca ulusal gündemde önemli bir yeri olan Halkevleri, hem toplum tarihi, hem de siyasi tarih açısından yeni Türkiye'nin rotasını belirleyen önemli adımlardan biridir.¹⁴ Öyle ki, günümüzde dahi gelişim sürecinde olan pek çok etkinliğin Türkiye'de ilk uygulandığı yerler Halkevleridir. Başka bir ifadeyle, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yıllarında gerçekleştirilen ve dönemin koşullarına göre iyi düşünülmüş bir modernleşme hareketi olarak kabul edilen Halkevleri, "Cumhuriyetin getirdiği yeni değerler sistemi ve yeni yaşam tarzının oluşmasında önemli görevler üstlenerek, pek çok etkinliğin Türkiye'de ilk uygulandığı yapılar olma özelliğini göstermişlerdir".¹⁵ Bu rol model olma kimliği ve sorumluluğu, Halkevlerini tek parti döneminin diyalektik etkileşime dayalı toplum-devlet yakınsamasının da aracı kılmıştır.¹⁶

Devlet eliyle açılma kararı 1931 yılında alınan Halkevleri, toplumsal açıdan önceliğe sahip olan ve doğrudan halkın eğitim ve kültür düzeyinin geliştirilmesiyle ilgili bir gereksinimin karşılanması çabasının ürünüdür.¹⁷ Halkevlerinin, dünyanın büyük bir bölümünü etkisi altına alan 1930 küresel ekonomik kriz döneminde ve ulus olarak hala pek çok açıdan yokluklarla mücadele edilen bir süreçte açılışının

---

Ersoy, *Halk Kütüphanelerimiz Üzerine Bir Araştırma*. Ankara 1966; Hasan Sacid Keseroğlu, *Halk Kütüphanesi Politikası ve Türkiye Cumhuriyeti'nde Durum*, İstanbul 1989; Muzaffer Erol, "Halkevi Kütüphaneleri", *Türk Kütüphaneciliği*, 14/4, 2000; Keseroğlu, 2022.

¹⁴ Güneş, *a.g.e.*, s. 143; Özer, *a.g.e.*, s. 47.

¹⁵ Cıvci, *a.g.e.*, s. xiv.

¹⁶ Yaşar Akyol, *İzmir Halkevi (1932-1951)*, İzmir 2008, s. vii

¹⁷ *Cumhuriyet Halk Partisi Halkevleri Talimatnamesi*, Ankara 1932.

planlanması, çok kısa sürede (1932) de ciddi fedakârlıklarla ilk halk kütüphanelerinin açılması, söz konusu hususun öncelik ve gereksinim düzeyi hakkında ikna edici bir gerçeklik ortaya koymaktadır. Halkevlerinin önemi ve gerekliliğini herkesten önce gören Atatürk'ün Halkevlerinin kurulmasına yönelik verdiği talimat, kuruluş sürecini başlatmıştır. Buna bağlı olarak oluşturulan kurucular komitesi ile ardından oluşturulan alt komitelerin çalışmalarıyla iki aylık bir sürenin sonunda bir tüzük taslağı ortaya çıkartılmıştır.¹⁸ Bu taslak CHP Genel Sekreterliğine sunulmuş, taslak partinin yetkili organlarında görüşülmüş ve sonunda ana statü ile ilgili işlemler tamamlanarak¹⁹ Halkevlerinin kuruluş çalışmaları somutlaştırılmıştır.

İlk kez 19 Şubat 1932 tarihinde, aynı anda 14 merkezde (Afyon, Ankara, Aydın, Bolu, Bursa, Çanakkale, Denizli, Diyarbakır, Eskişehir, İstanbul, İzmir, Konya, Malatya ve Samsun)²⁰ açılışları yapılan ve kesintisiz 19 yıl, 5 ay, 19 gün faaliyetlerine devam eden²¹ Halkevleri, halka yetişkin eğitiminin gelişmiş bir uygulaması²² olarak tanıtılmıştır. 20 Şubat 1932'de, Halkevlerinin açılış konuşmasını yapan ve aynı zamanda CHP Genel Sekreteri olan Recep Peker, hizmet felsefesi bu kimlik üzerinden şekillenen Halkevlerinin kuruluş amacını, "ulusal bilince sahip, birbirini anlayan, birbirini seven, Atatürk ilkelerine bağlı bir örgüt oluşturmak"²³ olarak açıklar. Söz konusu hizmet anlayışı ve amacın bir yansıması olarak Halkevlerinin en değerli ve kalıcı hizmeti, yurdun her köşesinde, farklılıklar engeline takılmadan eş düzeyde faaliyetlere yer verilmesi olmuştur.²⁴

Recep Peker'in ilk Halkevlerinin açılışında ifade ettiği, ardından Başbakan İsmet İnönü de dâhil olmak üzere üst düzey parti yöneticileri tarafından tekrar edilen genel amaca karşın, Halkevlerinin kuruluş nedenleri hakkında kesin yargıda bulunmak oldukça güçtür. Bununla birlikte, özellikle ilk Halkevlerinin açılması sürecinde yetkililer tarafından yapılan açıklamalar ve ilgili belgeler referans alınarak şu kapsamda bir kuruluş nedeni ve amaç listesi oluşturulabilir;²⁵

- Milleti, bilinçli, birbirini anlayan, seven, birbiriyle aynı ideale bağlı halk kitlesi olarak örgütlemek.

¹⁸ Çeçen, *a.g.e.*, s. 94.

Hıfzı Topuz, *Dünya'da ve Türkiye'de Kültür Politikaları*, İstanbul 1998, s. 56.

¹⁹ Çeçen, *a.g.e.*, s. 94.

²⁰ Çeçen, *a.g.e.*, s. 100

Sefa Şimşek, *Bir İdeolojik Seferberlik Deneyimi Halkevleri 1932-1951*, İstanbul 2002, s. 60.

Akyol, 2008, s. 11.

Seda Bayındır Uluskan, *Atatürk'ün Sosyal ve Kültürel Politikaları*, Ankara 2010, s. 44.

²¹ *Halkevleri*, Ankara 1951.

²² Cevat Celep, *Halk Eğitimi*, (genişletilmiş 3. bs.), Ankara 2003, s. 93-94.

²³ Peker, *a.g.e.*, s. 17.

²⁴ Necdet Sakaoğlu, *Osmanlı'dan Günümüze Eğitim Tarihi*, İstanbul 2003, s. 195.

²⁵ Çavdar, *a.g.e.*, s. 881.

Akyol, 2008, s. 33-34.

- Kültür, ölkü, amaç ve düşünce birliğini güçlendirecek bir toplum olmayı sağlamak.
- Ulusal birliği oluşturan, milli ruhu biçimlendiren ve güçlendiren kültür unsurlarını ortaya çıkarıp güçlendirmek.
- Köylü ile kentli, köylü ile aydın zümreler arasındaki ilişkileri düzenleyerek, bu ilişkileri arttıracak köycülük çalışmalarının yapılmasını sağlamak.
- CHP'nin ilkelerini ve bu ilkelerin ölkede düzeyinde nasıl uygulanacağını anlatmak için kullanılacak bir merkez hizmeti vermek.
- Toplumunu çağdaşlaştırmak ve aktif yurttaş yaratmak.

Bu çalışmada, Halkevlerinin kuruluş nedenleri arasında yer CHP'nin ilkelerinin yaygınlaştırılması gayesi kapsam dışında tutulmuştur. Zira günümüzde de benzer oluşumların kütüphanelerinin ve kültür hizmetlerinin olduğu, buna karşın siyasi kimlikle birlikte ele alınması noktasında haklı olarak eleştirildikleri bir gerçekliktir. Tüm bunlarla birlikte, Cumhuriyetin dünya görüşünü aydınlar aracılığıyla halka indirme girişimi ve denemesi olan Halkevleri, “pratik becerilerin kazanıldığı yerlerden olmaktan çok, çeşitli sanat dallarındaki çalışma ve gösterileriyle, yöre tarihi ve kültürü üstündeki araştırmalarıyla, değişik konulardaki konuşmalarıyla bilinçlenme yerleriydi”²⁶ Halkevlerinin bu role bürünmesinde, bu kültür kurumlarının misyonunu; “Halkevleri ile vatandaşa kucak açılmasıyla ölkemizde sosyal ve kültürel bir devrim yapıldı”²⁷ cümlesiyle dile getiren Mustafa Kemal Atatürk ayrı bir yerde durmaktadır.

Halkevlerinin açılmaya başlanması ile birlikte ölkedeki ulusal bir kültür iklimi zenginleşmiştir. Aydınlar, bilim ve düşünce insanların yanı sıra, sanat dünyası ve sanatçılar da bu yeni örgütlenme ile ilerisi için umutlu bekleyiş içine girmişlerdir. CHP'nin illerdeki yöneticileri kendi bölgelerinde Halkevi şubesi açmak için girişimde bulunurlarken, vali ve belediye başkanları da devletin ve yörenin olanaklarını böylesine bir ulusal kültür seferberliği için yönlendirmişlerdir. O dönemde tek parti rejiminin sürdürülmesi ve parti ile devletin birbirine çok yakın olması Halkevlerinin çok kısa bir süre içinde kurularak bütün yurttan görece örgütlenmelerine yardımcı olmuştur.²⁸ Söz konusu hakim güç algısı ve kolaylaştırıcıların da etkisiyle, 1950 yılına gelindiğinde Türkiye'deki Halkevi sayısı 478'e, Halkevinin açılmadığı daha ücra yerleşim yerlerinde Halkevi gibi hizmet vermesi için planlanan Halkodası sayısı da 4.322'ulaşmıştır.²⁹

²⁶ Macit Gökberk, *Aydınlanma Felsefesi, Devrimler ve Atatürk*, (2. bs.), İstanbul 2018, s. 325.

²⁷ Uluskan, *a.g.e.*, s. 49.

²⁸ Çeçen, *a.g.e.*, s. 100-101.

²⁹ Tarık Zafer Tunaya, *Türkiye'de Siyasi Partiler: 1859-1952*, İstanbul 1952, s. 597; Halim Baki Kunter, *Kuruluşunun 32. Yıldönümünde Halkevleri*, Ankara 1964, s. 5; Keseroğlu, 1989, s. 127.

Halkevleri, Atatürk devrimleri açısından ülke çapında yeni bir dönem başlatmıştır. Bu dönemde, Halkevleri aracılığı ile “halkçılıkla denetlenen ulusalcılığın bir ideoloji olarak kitlelere yayılması” gerçekleşebilmiştir. 1931 yılında kurulan Türk Tarih Kurumu (TTK) ve 1932 yılında kurulan Türk Dil Kurumu (TDK) ile yoğun iş birliği içinde olan Halkevleri, bu iki kurumla birlikte 19 yılı aşkın bir süre, 11 Ağustos 1951 yılında yürürlüğe giren kanunla resmi olarak kapatıldıkları tarihe kadar, Atatürk milliyetçiliğinin temel direklerinden biri olmuştur.³⁰

Halkevleri Talimatnamesi (1932)’ne göre, Halkevleri 9 şube halinde örgütlenmiştir. Bu şubeler; “(1) Dil, Tarih, Edebiyat, (2) Ar (Sanat), (3) Gösteri (Tiyatro), (4) Spor, (5) Sosyal Yardım, (6) Halk Dershaneleri ve Kurslar, (7) Kitapsaray ve Yayın, (8) Köycülük ve (9) Müze ve Sergidir”³¹. Zaman içinde şubelerin adlarında küçük söyleniş farklılıkları oluşsa da (Kitapsaray ve Yayın Şubesinin, Kütüphane ve Neşriyat Şubesi olması gibi),³² bu 9 şube, Halkevleri kapanana kadar kurumsal işleyişi yönlendiren asıl unsurlar olmuştur.³³ 9 şubenin ortaklığı ile Halkevlerinin nihai hedefi, Türklüğün medeniyet yolunda gelişimi için çalışacak ülkülü vatandaşlar için toplayıcı birleştirici yurtlar olmak³⁴ olarak belirlenmiştir. Bu nihai hedef doğrultusunda 9 şubede yapılan/yapılacak etkinlikler ise şu şekilde özetlenir;

“Halkı pozitivist dünya görüşü doğrultusunda eğitmek, yeni rejimi destekleyecek yeni bir siyasi kültür oluşturmak, halkın kaynaşarak birbirini alayan ve fikir alışverişinde bulunan insanlar haline gelmesini sağlamak, gençleri zararlı alışkanlardan uzak tutmak, sağlıklı nesiller yetiştirmek, halkı modern bir zihniyete kavuşturmak, köy ile kent arasındaki farkı ortadan kaldırmak ve hem köylerde hem de kentlerde yetişkin eğitimi gerçekleştirmek, cehaleti yok etmek, milliyetçi, laik ve halkçı fikirleri aşılama”³⁵

Halkevlerinin açılması sürecinde önemli rolü olan ve bu dönemde Milli Eğitim Bakanlığı görevini yürüten Reşit Galip, açılış günü yaptığı konuşmada, “bir Halkevi açma önkoşullarından birisinin kütüphane olduğunu, bu kütüphanelerde de belirlenen amaçlara uygun yayınlara yer verileceğini belirtir”³⁶. Daha önce de ifade edildiği gibi, kütüphane, beden eğitimi etkinliklerinin yapılabileceği bir yer ve ücretli bir görevli ile birlikte, bir Halkevinin açılabilmesinin üç ön koşulundan biridir. Başka bir ifadeyle, kütüphane bir Halkevinin ilk kurulma şartlarından biridir.³⁷

³⁰ Mustafa Ergün, *Atatürk Devri Türk Eğitimi*, Ankara 1997, s. 194.

³¹ *Halkevleri, a.g.e.*

³² Keseroğlu, 2022, s. 499.

³³ Toksoy, *a.g.e.*, s. 50; Akyol, 2008, s. 50-53.

³⁴ *CHP Halkevi Öğreneği*, Ankara 1938, s. 4.

³⁵ Özdemir ve Aktaş, *a.g.e.*, s. 243.

³⁶ *Atatürk ve Halkevleri, a.g.e.*, s. 25.

³⁷ Şimşek, *a.g.e.*, s. 85; Civci, *a.g.e.*, s. 58.

Halkevleri bünyesinde örgütlenen şubelerden birinin Kitapsaray ve Yayın Şubesi olması, söz konusu önemsemeyi daha derinlikli hale getirmektedir. Bu derinlikli etki ve ön koşul olmanın gereği olarak kütüphaneler, Halkevlerinin çalışmaları içerisinde amacın en önemli parçası olmuş ve her zaman özel bir önemle ele alınmışlardır.³⁸

CHP Genel Sekreterliği tarafından hazırlanan *Halkevi Öğreneği*'nde şubenin etkinlikleri aşağıda gösterildiği biçimde belirlenmiştir;³⁹

- “Kitapsaraylar halk bilgisinin ilerlemesinde başlıca etkindir. Bu sebeple her Halkevinin bulunduğu yerde bir kitapsaray, bir okuma odası bulunmak Halkevinin ilk kurulma şartlarından biri sayılır ve kendi yapısı elverişli oldukça burada bir kitapsaray, bir okuma odası ayrılır. Bu duruma uygun olmasa da bir kitap rafı, bir okuma odası bulundurulmalıdır. Halkevi kurulan yerde başka kütüphaneler bulunsada kendi kütüphanesini kurup, bunu bir gereksinim durumuna getirir.
- Derme, her türden bilgi taşıyan ortamlarda (kitap, dergi, gazete, fotoğraf, harita gibi) bağış olarak, Parti tarafından, parti yayınları bakanlık, gazete, Resmî Gazete gibi yayınlar sağlanır ve belirlenmiş bütçe ile sağlanabilir ve elde birden çok nüshası bulunan yapıtlar değişim yoluyla yeni kendisinde bulunmayan yayınları sağlayabilir.
- Özel kişi kütüphanelerinde bulunan kitaplar geçici olarak ödünç istenebilir ya da kiralama yoluna gidilebilir. Amaç, okunmak istenen kitabın bir biçimde bulunmasıdır. Özellikle de alım gücü yeterli olmayan kişiler için o kitabın sağlanması gereklidir.
- Her kitapsarayda aranan kitaba kolay ulaşmak için kataloglar (bulmaç kütüğü) oluşturulur.
- Kütüphaneye bir dolap dolusu kitap bağışlayanların adları kitapsaray içinde uygun bir yere yazılır. Kataloglarda da ayrı dolap gözleri hazırlanır.
- Halkevi kütüphanesi, okuma odası, kahvehane, köy odalarında, uygun zaman ve koşullarda halka açık okuma günleri düzenlenir. Gerekirse bir kişi yüksek sesle elindeki kaynağı okur.
- Kitapsaray ve Yayın Şubesi aynı zamanda yayın işlerini de yürütür. Telefon, telgraf, telsiz, radyo konuşmaları, aydınlatma amaçlarından yararlanır. Gerekli görülen bilgileri geniş halk kitlelerine taşır.”

Kitapsaray olarak tanımlanan Halkevi kütüphanelerinin sayısı, Halkevleri ve Halk Odalarının sayısının artmasına paralel olarak zaman içinde fazlaşmıştır. Halkevleri, Halk Odaları ve Halk Okuma Odaları ile birlikte yalnız kütüphanelerin değil, bu kütüphanelerde bulunan koleksiyonun sayısı da artmıştır. CHP tarafından

³⁸ Toksoy, *a.g.e.*, s. 307.

³⁹ *CHP Halkevi Öğreneği*, *a.g.e.*, s. 16-18.

hazırlanan ve 1944 yılında yayımlanan çalışmada; 1940 yılında 366 Halkevi Kütüphanesinde 462.817 kitabın olduğu belirtilirken, 1942 yılında 252 Halkevinden gelen raporlara göre 409.273 kitap olduğu tespit edilmiş, bu kitapları 612.766 kişinin okuduğu bilgisi verilmiştir⁴⁰. 1945 yılına gelindiğinde, bu sayılar; 395 Halkevi Kütüphanesi, bu kütüphanelerde toplam 648.408 kitap ve 1.373.672 okuyucu olarak verilmiştir.⁴¹ Bu sayısal artışta kütüphanelerin Halkevlerinin varlığındaki rolü doğrudan etkili olmuştur. Zira halk eğitimi ile uğraşan kültür kurumu olan Halkevlerinin ilk kuracakları şey bir kütüphane olmalıdır.⁴² Bu bağlamda kütüphaneler Halkevlerinin halka en faydalı birimi olarak kabul edilmiştir.

Derme sağlamak, yeni gelen kitap ve süreli yayınları duyurmak, dermenin kullanılabilmesi için kataloglama ve sınıflama gibi teknik işlemlerini yapmak ve bibliyografya hazırlamak Halkevi kütüphanelerinin temel işlevidir.⁴³ Bu temel işlevlerin yanında, Halkevleri tarafından gerçekleştirilecek kitap ve süreli yayın yayıncılığını da üstlenmesi beklenen Halkevi kütüphaneleri, bu konuda yaklaşık 20 yıl hayatta kalmayı başaran kültür hareketine değerli katkılar sağlamıştır. 1944 yılı itibariyle 83 Halkevinin 50'si dergi çıkarmıştır⁴⁴ ve kütüphaneler bu dergilerden doğrudan sorumludur. Farklı dönemlerde yayımlanmış ve tespiti yapılmış farklı 77 Halkevi dergisi⁴⁵ için de aynı sorumluluk ilişkisini dile getirmek yanlış olmayacaktır. Halkevleri tarafından basılan 1.000'e yakın broşür ve kitap⁴⁶ için de kütüphanelerin benzer bir sorumluluk üstlendiği düşünüldüğünde, Halkevi ve kütüphane ilişkisinin gücü daha kolay görülecektir.

Halkevlerini bir kültür yuvası olarak tanımlayan Erol, kütüphanelerin bu kurumların işleyişindeki yeri ve önemini şöyle dile getirir;⁴⁷

“...Halkevleri görevlerini yerine getirirken öncelikle kendi koşullarından çok yöredeki halkın koşullarını göz önüne almıştır. Kütüphaneler de yörelere göre, halkı okumaya ve kütüphaneyi kullanmaya sevk etme politikası izlemiştir. Bunun için kitap okuma yarışmaları, ocakbaşı kitap okuma sohbetleri, okuma yazması olmayan kişilere toplu kitap okuma günleri, dergi makalelerini yorumlama sohbetleri tarzında çalışmalara özel önem verilmiştir. Bazı kütüphanelerde, bilimsel araştırma yapan kişilere özel odalar ayrıldığı da faaliyet raporlarında görülmektedir. Kütüphanelerde okuma odaları ve kitap rafları farklı yerlerde. Kütüphanelerin çalışma saatlerine

⁴⁰ *CHP Halkevleri*, Ankara 1944.

⁴¹ Yaşar Karayalçın, *Kütüphaneciliğimiz Üzerine Bir Bakış*, Ankara 1952, s. 8-10.

⁴² Toksoy, *a.g.e.*, s. 307.

⁴³ Uluğ İğdemir, *a.g.e.*; Adnan Ötügen, *a.g.e.*; Osman Ersoy, *a.g.e.*; Hasan Sacit Keseroğlu, 1989; Muzaffer Erol, *a.g.e.*; Hasan Sacit Keseroğlu, 2022

⁴⁴ Hasan Taner, *Halkevleri Bibliyografyası*, Ankara 1944, s. 4.

⁴⁵ Mahmut H. Şakiroğlu, “Cumhuriyet Tarihimizde Süreli Yayınlar Kısa Bir Bakış: I- Halkevleri Dergileri”, *Türk Kültürü*, 13/156, 1975.

⁴⁶ Sami N. Özerdim, “Halkevlerinin Kitaplık ve Yayınları”, *Atatürk ve Halkevleri* içinde (s. 239-245). Ankara 1974, s. 240; Orhan Özacın, *CHP Halkevleri Yayınları Bibliyografyası*, İstanbul 2001, s. 7.

⁴⁷ Erol, *a.g.e.*, s. 477.

bakıldığında, kullanıcıya ne kadar önem verildiği görülebilir. Kütüphanelerde ödünç verme politikası yoktur.”

1950 seçimleriyle Demokrat Parti (DP)'nin büyük bir çoğunlukla iktidara gelmesi, Halkevleri için son yıllarda azalan iktidar desteğinin adeta sonunu getirmiştir. Halkevlerinin sürekli olarak CHP ile birlikte bilinmesi ve anılması, bu gözden çıkarma sürecini hızlandırmıştır. 11 Ağustos 1951 günü Resmî Gazetede yayımlanan 5830 sayılı “Resmî Daire ve müesseselerin siyasi partilere bedelsiz mal devredemeyeceklerine ve bu daire ve müesseselerle münfesiş derneklere ait olup siyasi partilere terkedilmiş olan gayrimenkul mallarla bu partiler tarafından genel menfaatler için yaptırılmış olan binaların sahiplerine ve Hazineye iadesine dair Kanun” ile Halkevlerinin ilk dönemi resmen kapanmış olur. Bu kapanış, iade ve devir sürecinde Halkevleri içinde en hoyrat davranılan şubelerden biri de Kütüphane ve Neşriyat Şubesidir.⁴⁸ Halkevlerinin kapatılmasının ardından Halkevi kütüphanelerinde yaşananları “kitap ve kütüphane kıyımı” olarak tanımlayan Keseroğlu, farklı sayıda koleksiyonu olan 1.000’den fazla kütüphanenin kapatıldığını ifade eder.⁴⁹ Bu kütüphanelerin bir asrı geride bırakan Türkiye Cumhuriyeti’nin kütüphane tarihi ve kültürü açısından ne anlama geldiği şüphesiz henüz yeteri kadar anlaşılabilmiş değildir.

Örgütlenme yapıları itibarıyla Halkevleri doğrudan CHP’ye bağlıdır ve bölgesel planda kurulmuşlardır.⁵⁰ Bu özellikleri nedeniyle, İzmir Halkevi örneğinde olduğu gibi herhangi bir Halkevinin odak olarak bu son derece önemli eğitim ve kültür hareketi hakkında günümüze yansiyacak çıkarımlar yapmak olanaklıdır. Söz konusu kurumsal yapı ve işleyişin getirdiği genelleme yapabilme olanağı, bu çalışmanın da sınırlarını belirleyen en önemli ilham kaynağıdır.

İzmir Halkevi

İzmir Halkevi, 19 Şubat 1932’de açılışı yapılan ilk 14 Halkevinden biridir. Halkevi, Türk Ocağı binası olarak yapımına 1925’te karar verilen ancak 1927 yılında tamamlanabilen⁵¹ ve günümüzde İzmir Devlet Tiyatrosu olarak hizmet veren binada faaliyetlerine başlar. Cumhuriyet’le birlikte benimsenen ideoloji-mimarlık birlikteliğinin etkisiyle inşa edilen⁵² ve kentün hala en özgün mimarilerinden biri olan binanın Halkevine dönüşme süreci, Türk Ocaklarının kendini fes ettiği 10

⁴⁸ Çeçen, *a.g.e.*, s. 254-255; Arıkan, *a.g.e.*, s. 276; Erol, *a.g.e.*, s. 478; Özdemir ve Aktaş, *a.g.e.*, s. 260; Keseroğlu, 2022, s. 506-508.

⁴⁹ Keseroğlu, 2022, s. 509.

⁵⁰ Akyol, 2008, s. 14.

⁵¹ Günver Güneş, *İzmir Türkoçağı Faaliyetleri (1923-1931)*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 1990, s. 55.

⁵² Serap Işıkhhan, “İzmir Devlet Tiyatrosu Binası Özelinde Tarihi Çini Panoların Belgelenmesi ve Koruma Önerisi”, *ERASMUS Eğitim ve Sosyal Bilimlerde Uluslararası Akademik Çalışmalar Sempozyumu: İzmir 5-6 Nisan 2019*, Elazığ 2019, s. 131.

Nisan 1931'e kadar uzanır.⁵³ İzmir Halkevinin kentteki bilinirliği ve çekim merkezi olmasında bu binanın doğrudan ve yadsınamaz bir katkısı olmuştur.

Türk Ocakları'nın 10 Nisan 1931'de kendini fesih ve tüm varlıklarıyla CHP'ye katılma kararı almasının hemen ardından, 11 Nisan 1931 tarihli ve 1198 sayılı tamimle parti yönetimi ülkedeki tüm parti teşkilatlarına "şimdilik" notuyla, Ocakların tüm mal varlıklarının teslim alınması talimatı verir. Parti İl İdare Heyetlerinin sorumlu olacağı bu süreçte, taşınır mal varlıklarının yanı sıra, Ocaklara ait taşınmazların tapuları da bu teslim devir telimi yapılacak varlıklar arasındadır. Türk Ocaklarının taşınır ve taşınmaz mal varlıklarının CHP il ve ilçe yönetimlerine teslim süreci İzmir'de de zaman kaybetmeksizin işletilir ve 22 Nisan 1931 tarihinde devir-teslim tamamlanır. İlk elde, Ocak binasının CHP İl Merkezi olarak kullanılması gündem olur. Ancak, devir-teslim sürecinde dâhi binada yabancı dil dersleri ve konserler gibi, kentin kültür ikliminde önemli yeri olan etkinliklerin eskiden olduğu gibi devam etmesinin etkisiyle bu düşünceden vazgeçilir.⁵⁴

10-18 Mayıs 1931 tarihleri arasında gerçekleştirilen CHP üçüncü büyük kongresinde ülke genelinde yürütülecek bir toplumsal kültür hareketi projesi olarak Halkevlerinin açılması kararının alınmasının ardından, İzmir'de eski Türk Ocağı binasının Halkevine dönüştürülmesi parti il yönetimi tarafından değerlendirilmeye alınır. Zira CHP tarafından önemsenen ülke genelinde Halkevleri açılması konusundaki en büyük güçlük, kültürün ve kültürel etkinliklerin ön planda olacağı böyle bir merkez için uygun bina bulunamamasıdır.⁵⁵ İzmir Türk Ocağı binası ise sahip olduğu altı oda ve beş yüz kişilik salonu ile Halkevinin açıldığı gün etkinlik düzenlemesine olanak sağlayacak yeterliliktedir.⁵⁶

⁵³ Akyol, 2008, s. 59.

⁵⁴ Anadolu Gazetesi (7.5.1931) ve Hürriyet Gazetesi (12.7.1931)'nden aktaran; Akyol, 2008, s. 59

⁵⁵ Cıvci, *a.g.e.*, s. 83.

⁵⁶ "Evimizin Birinci Altı Aylık Çalışmaları", *Fikirler*, VIII/166-168, 1938, s. 19.

Resim 1: *İzmir Halkevi Binası.* Kaynak: *Anadolu*, 22 Şubat 1934, s. 1.

İzmir Türk Ocağı binası, resmi bir karar olmamasına karşın, 1931 Eylül ayından itibaren, İzmir halkı tarafından Halkevi olarak adlandırılmaya başlanır. Buna karşın, Halkevinin açılışına yönelik asıl planlı programlı çaba, CHP'nin yürüttüğü Halkevleri teşkilatına ilişkin çalışmaların tamamlanmasıyla başlar.⁵⁷ İzmir'in, Türkiye'nin farklı 14 kentinde açılışı yapılacak ilk Halkevlerinden birine ev sahipliği yapacağını bilgisi ise ilk kez 20 Ocak 1932 tarihinde kamuoyuna duyurulur.⁵⁸ 8 Şubat 1932'den itibaren basında Türkiye genelinde Halkevlerinin açılacağı, ilk Halkevlerinden birinin de "*İzmir Halkevi*" adıyla İzmir'de olacağı haberi daha sık yer almaya başlar.⁵⁹ İzmir ili sınırları içinde açılan 22 Halkevinin⁶⁰ ilki olan İzmir Halkevi, resmi olarak açılışının yapıldığı 19 Şubat 1932 tarihinden itibaren, *Halkevleri* Talimatnamesi'nde belirtilen hemen her alanda yaptığı çalışmalar ve etkinliklerle, kentteki diğer Halkevlerinden ayrı bir noktada durur.⁶¹ Çünkü İzmir ili sınırlarında açılan diğer Halkevlerinin İzmir Halkevindekine benzer bir yoğunluk ve çeşitlilikte hizmet sunumu hiç olmamıştır.

İzmir Halkevi, 19 Şubat 1932 günü, ilk açılan diğer 13 Halkevinde olduğu gibi, daha önceden belirlenen ortak program çerçevesinde resmi olarak açılmıştır. Açılış töreninin ardından katılımcılara Halkevinin bünyesinde bulunan dokuz şubeden hangisinde görev almak istediklerini belirtmeleri için matbu kayıt pusulaları dağıtılmış, herkes bu kâğıtlarda yazılı olan şubelerden bir veya ikisini seçerek tercihlerini belirtmiş ve pusulaları imzalayarak geri teslim etmişlerdir. Kayıt

⁵⁷ Akyol, 2008, s. 60-61.

⁵⁸ "Halkevleri Açılıyor", *Anadolu Gazetesi* (20.1.1932), s. 1.

⁵⁹ *Anadolu Gazetesi* (8.2.1932), *Anadolu Gazetesi* (11.2.1932) ve *Anadolu Gazetesi* (12.2.1932)'nden aktaran; Akyol, 2008, s. 61.

⁶⁰ Mustafa Özsan, "Ege Bölgesi Halkevleri ve Yayın Çalışmaları", *Atatürk Yolu*, VI/23, 1999, s. 402.

⁶¹ Cıvci, *a.g.e.*, s. 80.

pusulaları tasnif edilerek şube komite üyeleri ve idare heyetleri (yönetim kurulları) belirlenmiştir. Her şubeden seçilen bir temsilci ile de Halkevinin genel idare heyeti oluşturulmuştur. 27 Şubat 1932 günü “Dil, Tarih Edebiyat” şubesiyle başlayan şube komite üyesi ve idare heyeti seçimleri, 9 Mart 1932 günü yapılan “Müze ve Sergi” şubesi seçimleri ile tamamlanmıştır. Seçimlerin tamamlanması ile birlikte, İzmir Halkevinin kesintisiz 19 yıl sürecek olan faaliyetleri resmi olarak başlamıştır.⁶² Bu süreçte İzmir Halkevi de tıpkı diğer Halkevlerinde olduğu gibi yalnız Atatürk’ün “halkçılık” ilkesinin bir uygulama laboratuvarı olarak kalmamış,⁶³ kendi ayakları üzerinde durmaya çalışan bir devletin kültürel açıdan topyekûn kalkınmasına silinmeyecek izlerle hizmet etmiştir.

İzmir Halkevinin ilk idare heyeti şu isimlerden oluşmaktadır;⁶⁴

- Benal Nevzat Hanım – Dil, Tarih, Edebiyat Şubesi
- Osmanoğlu Lemi Bey – Güzel Sanatlar Şubesi
- Nihat Şevki Bey – Temsil Şubesi
- Ali Halim Bey – Spor Şubesi
- Necmettin Bey – Sosyal Yardım Şubesi
- Şekür Bey – Halk Dersleri ve Kurslar Şubesi
- Münir Bey – Kütüphane ve Yayın Şubesi
- Rahmi Bey – Köycülük Şubesi
- Ferit Bey – Müze ve Sergi Şubesi

Halkevi, kuruluş kararının ardından, dokuz şubenin tamamını tam teşekküllü oluşturarak hizmet vermeye başlayan az sayıdaki örnekten bir tanesidir. Halkevleri İdare ve Teşkilat Talimatnamesine göre, Halkevleri ve şubelerinin idare heyetleri iki yılda bir seçimle yenilenir.⁶⁵ Bu açıdan da İzmir Halkevi genel olarak başarılı bir işleyiş ortaya koymuştur. Kurulduğu andan itibaren Talimatnamede belirtildiği şekliyle “şube komiteleri olanaklıysa 5 üyeden oluşturulmalıdır” gerekliliğini 19 yıllık tarihi içinde büyük oranda yerine getirmiştir.⁶⁶ Yapılan ilk seçimlerin ardından, Halkevinin Kütüphane ve Yayın Şubesinin komite üyeleri şu kişilerden oluşmuştur;⁶⁷

- Hilmi Bey
- Münir Bey

⁶² Akyol, 2008, s. 62, 65.

⁶³ Toksoy, *a.g.e.*, s. 309.

⁶⁴ Akyol, 2008, s. 80.

⁶⁵ Çeçen, *a.g.e.*, s. 105; Şimşek, *a.g.e.*, s. 78.

⁶⁶ Cıvci, *a.g.e.*, s. 86-87.

⁶⁷ “Halkevlerinde Şube İntihapları”, Anadolu Gazetesi (9.2.1934), s. 2.

- Hamdi Nüzhet Bey
- Hikmet Bey
- Adnan Bey

İzmir Halkevi, resmi olarak faaliyetlerine başladığı günden itibaren İzmirliiler tarafında büyük ilgi görmüştür. Bu yüksek ilginin oluşmasında, devlet eliyle desteklenen halkla ilişkiler çalışmaları kadar, basın aracılığı ile yürütülen tanıtım faaliyetleri ve yerel yönetimin Halkevlerini sahiplenmesi de etkili olmuştur. Halkevinin etkinlikleri hakkında kent hoparlörlerinden bilgi verilmesinin yanı sıra, 1937 yılından itibaren gazetelerde açılan “Halkevi Köşesi” ile bu toplumsal kültür kurumlarının faaliyetlerinin duyurulması, diğer kentlerde olduğu gibi Halkevinin halkla yakınlaşp bütünleşmesini kolaylaştırmıştır.⁶⁸ Periyodik olarak kenttin basın mensuplarını Halkevine çaya davet ederek, Halkevinin faaliyetleri hakkında bir rapor sunmak⁶⁹ ve böylece, basında daha fazla yer almayı hedeflemek, bu çok yönlü ve yaygın etki ağına sahip çabaya örnek olarak gösterilebilir. Aynı şekilde, devlet görevlileri ve milletvekilleri ile özellikle öğrencilerin düzenli olarak Halkevini ziyarete gelmelerinin planlanması⁷⁰ da bu yönde sergilenen çabalardan biridir.

İzmir Halkevinde 1934, talimatnameye uygun olmayan bir biçimde 1935 ve 1937, 1939, 1941, 1943, 1945, 1947, 1949 yıllarında komite üyesi ve idare heyeti seçimleri yapılmıştır. Yapılan araştırmalarda elde edilen bilgilere göre, bu dönemde yalnız 1937 yılında yapılan seçimde Kütüphane ve Yayın şubesi “her şube olanaklı ise en az 5 komite üyesiyle temsil edilmelidir” gerekliliğini karşılayamamış ve şube sadece üç komite üyesi ile hizmetlerine devam etmiştir. Son beş seçimde şube komite üyelerinin adları kamuyula basın aracılığı ile paylaşılmasa da her şubede komitelerin eksiksiz seçildiği bilgisi verilmiştir.⁷¹ İzmir Halkevi, Halkevlerinin kapatılmalarına yönelik olarak 11 Ağustos 1951 tarihinde yürürlüğe giren ilgili mevzuatın hükümleri uygulanana kadar kapıları sürekli açık tutmuştur. Halkevinin en yoğun şubelerinden biri olarak söz konusu hükmün uygulanmasına değin halka yönelik hizmetlerine devam eden Kütüphane ve Yayın Şubesinin faaliyetleri ve toplumdaki karşılığına bir sonraki alt başlıkta ayrıntılı olarak değinilmiştir.

İzmir Halkevi Kütüphanesi

Daha önce de belirtildiği gibi, kütüphane ve daha küçük şubeler için okuma odası, bir Halkevi açmanın ön koşulu,⁷² faaliyetlerin devamlılığı için olmazsa olmaz bir unsurdur. Zira yeni Türk harflerinin yaygınlaşmasına hizmeti birinci öncelikleri

⁶⁸ Akyol, 2008, s. 88.

⁶⁹ “İzmir Halkevinde Dün Basın Erkânıyla Bir Toplantı Yapıldı”, Anadolu Gazetesi (26.2.1944), s. 3.

⁷⁰ “Halkevini Görecek Talebe”, Anadolu Gazetesi (15.12.1935), s. 3.

⁷¹ Akyol, 2008, s. 67-78.

⁷² Zeyrek, *a.g.e.*, s. 113.

arasında gören Halkevlerinde kütüphaneler halkın kültür düzeyini yükseltmenin, halka uygulanabilir bilgiler vermenin, halkta ulusal duyguları, devletin ideolojilerini ve devrimlerin farkındalığını arttırmanın en etkili araçları olarak kabul edilmiştir.⁷³ Halkevlerinin hamisi olan CHP'nin bu konudaki önceliği, söz konusu önemsemeyi daha değerli hale getirmiştir.⁷⁴ Bu kimliklendirme, İzmir Halkevi için de geçerlidir.

Diğer Halkevlerinde olduğu gibi, süreç içerisinde İzmir Halkevi Kütüphanesinde bulunan kitapların büyük bölümü CHP merkez ve il teşkilatları tarafından sağlanmış, gönderilmiş ya da önerilmiştir. CHP merkez yönetimi tarafından şubelere Halkevi kütüphaneleri, dermesi ve hizmetlerine yönelik olarak çokça genelgenin gönderilmiş olması, bu sahiplenme ve önemsemenin göstergesi olarak kabul edilebilir. Diğerleri ile birlikte İzmir Halkevine gönderilen kitaplar arasında çeşitli bakanlıkların yayınları, TBMM Zabıt Cerideleri, piyesler, gazete ve dergiler yer almaktadır. CHP'nin aracılığı ile sağlanan yayınların yanı sıra Halkevleri kendi çıkardıkları dergileri birbirlerine göndererek, bağışlarla ve kısıtlı olsa da doğrudan satın alarak dermelerini geliştirmişlerdir.⁷⁵ Söz konusu derme geliştirme yöntemlerinin tamamı, İzmir Halkevi Kütüphanesinde de karşılık bulmuştur.

Resmi olarak 29 Ekim 1933'te faaliyete geçtiğinde İzmir Halkevi Kütüphanesinin kuruluş dönemi dermesi temelde İzmir Türk Ocağının kitaplığının bakiyesinden oluşmaktadır. Doğal olarak derme içeriği de Türk Ocaklarının kuruluş amacı ve hizmet felsefesi paralelinde geliştirilmiştir. Yalnız tarihsel miras ve süreklilik bağlamında değil, kültürel önemseme açısından da Halkevlerinin Türk Ocaklarıyla çokça benzeşen yanlarının varlığı, İzmir Halkevi Kütüphanesinin Halkevinin kuruluş sürecindeki görev ve sorumluluklarını kolaylaştırmış, faaliyetlerinin yeterliliklerine olumlu katkı sağlamıştır. Kütüphane zaman içinde bu yetkinliğine Halkevleri dünyasının en istikrarlı süreli yayınlarının yayıncısı olma kimliğini de eklemiştir.⁷⁶

İzmir Halkevi Kütüphanesi Halkevinin kuruluşunun gerçekleştiği 1932 yılında yoğun bir etkinlik takvimi içinde bulunmamış, asıl enerjisini kütüphanesindeki kitap sayısını arttırmaya yönelmiştir. Türkiye İş Bankası İzmir Şubesi Müdürü Firuz Bey tarafından 50 cilt, eski Muğla Mebusu Esat Bey tarafından da 61 cilt kitabın Halkevi kütüphanesine bağışlanması, bu çabanın dikkat çeken örnekleridir. Konak Kemeralı'nda bulunan Salepçi Camii altındaki kütüphanenin mevcut kitaplarının tamamının kütüphane memuru ile birlikte İzmir Halkevi Kütüphanesine devredilmesi hakkında Maarif Vekâletinden İl Maarif Müdürlüğüne yapılan tebligat da bu kapsamda değerlendirilebilir.⁷⁷ Aynı yıl içinde, kütüphanenin resmi açılışı yapılmadan Kütüphane ve Yayın Şubesi tarafından

⁷³ Keseroğlu, 2022, s. 498-499.

⁷⁴ Cıvci, *a.g.e.*, s. 112.

⁷⁵ Akyol, 2008, s. 116-117.

⁷⁶ Özsanı, *a.g.e.*, s. 402.

⁷⁷ Akyol, 2008, s. 117.

mevcut kitapların sınıflandırması yapılmış, gelen bağışlar bu sınıflandırmaya taşınmış ve çıkarılması planlanan İzmir Halkevi Dergisi için girişimlerde bulunulmuştur.⁷⁸ Kütüphane dermesinin sınıflandırılması işlemlerinde İzmir Milli Kütüphanede kullanılan sınıflama yöntemi örnek alınmıştır.⁷⁹

Resim 2: *İzmir Halkevi kitapsarayına devam eden gençler.* Kaynak: *Fikirler*, 1 Mart-15 Nisan 1938, S. 166-168, s. 37.

Kütüphane resmi açılışa kadar yalnız Halkevi üyelerine hizmet vermiştir. Cumhuriyet Bayramı kutlamalarında gerçekleştirilen açılışın ardından kütüphanede bulunan 2.915 cilt kitap ve dergi halkın kullanımına açılmıştır. Aynı yıl içinde Şube beş seyyar kütüphane yaptırmış, bunlardan birini İzmir Cezaevindeki mahkûmların kullanımına sunmuştur. 1934 yılında Şube, tüm yıl boyunca kütüphaneyi halka açık bulundurmuş, İzmir Cezaevindeki seyyar kütüphaneye 200 cilt kitap hediye etmiştir. Şube 1935 yılında ikisi köyde, biri spor yurdunda, diğeri de bir parti ocağında olmak üzere dört kitapsaray açmıştır.⁸⁰

1936 yılına ilişkin hakkında bilgi bulunmayan İzmir Halkevi Kütüphane ve Yayın Şubesi, 1937 yılında toplamda 104 kişinin katıldığı ve üçü genel olmak üzere 18 toplantı yapmıştır. Toplantılarda İzmir'in geniş ve tarihi çerçevesi içinde okuma bilen ve bilmeyen halka, öğrencilere, çalışanlara Halkevinin nasıl daha yararlı olabileceği düşünülmüş, Şubenin bu noktada üstlenebileceği sorumluluklar

⁷⁸ *İzmir Vilayeti İstatistik Müdürlüğü İstatistik Yıllığı*, İzmir 1933, s. 249.

⁷⁹ Cıvci, *a.g.e.*, s. 113.

⁸⁰ Akyol, 2008, s. 117.

tartışılmış ve bu yönde birtakım kararlar alınmıştır. Alınan kararlar ve bu doğrultuda gerçekleştirilen faaliyetler şunlardır;⁸¹

- Bastırılmış olduğu halde Halkevi deposunda duran kitapların okulların kitaplıklarına dağıtılması ve Halkevlerine de birer kopyanın gönderilmesi.
- Köycülük Şubesi için köylülere yönelik broşür bastırılması ve dağıtılması.
- Yayımı bir ara durmuş olan “Fikirler” dergisinin Şubat ayından itibaren düzenli olarak çıkarılmaya başlanması.
- Öğretmenlerle iş birliği yapılarak, öğrencilerin Halkevi Kütüphanesinden yararlanmalarının teşvik edilmesi.
- İzmir ve civarında bulunan antikiteletin bilinip anlaşılmasına yardım için “Arkeoloji Rehberi” adlı kitabın bastırılması.
- Kütüphanede uygulanan sınıflamanın daha uygun bir şekle dönüştürülmesi amacıyla İzmir Milli Kütüphanesinin tetkik edilerek, aynı yöntemin uygulanmaya başlanması.
- Halkın dergi ve gazetelerden yararlanabilmesi için *Babribaba Parkı*’nda bir gazete okuma odasının inşası için Belediyeye başvurulması.
- Halkevi salonunda verilen konferanslardan ve konserlerden halkın geniş ölçüde yararlanabilmesi için hoparlör tesisatı için bütçeye tahsisat konulması.

İzmir Halkevi Kütüphanesinin gerçek anlamda kent kültür hayatında fark edilemeye başlandığı zaman olan 1937-1938 yıllarında koleksiyon için 10 bin adet katalog fişi yaptırılmış; kitapların korunması ve kütüphanenin düzenli açık olması için alınması gereken tedbirler üzerinde durulmuştur. Hilâl-i Ahmer ve Çocuk Esirgeme Kurumunun çocuklar için yayınladığı tüm eserler ile yeni harflerle basılan çocuk kitap ve dergilerinin önemli bir bölümü incelenerek, aralarından seçilenlerin kütüphaneye kazandırılması ve Halkevine bağlı ayrı bir çocuk kütüphanesinin açılması için planlamalar yapılmıştır.⁸² Bunun yanı sıra, gezici kütüphanelerin koleksiyonuna yeni kitaplar eklenmiş, İzmir Halkevi yayınları diğer Halkevlerine gönderilirken, diğer Halkevlerinin de kendi yayınlarını İzmir Halkevi ile düzenli olarak paylaşmaları için tezkereler gönderilmiştir.⁸³

İzmir Halkevinin Kütüphane ve Yayın Şubesi hem Halkevinin en önemli yeni üye kazandırma araçlarından biri, hem de üyelerin Halkevinde en yoğun etkinlik içinde olduğu birimlerden biridir.⁸⁴ Bu nedenle kütüphane, bilgi, bilgi kaynağı ve kitap odaklı hizmetlerin yanı sıra, Halkevinin etkin halkla ilişkiler ve pazarlama araçlarında yer alır. Bu bağlamda, resmi ve özel bayramlarda Halkevinde

⁸¹ “Evimizin Birinci Altı Aylık Çalışmaları”, *Fikirler*, VIII/166-168, 1938, s. 37-38.

⁸² Akyol, 2008, s. 118.

⁸³ “Evimizin Birinci Altı Aylık Çalışmaları”, *a.g.e.*, s. 15-16

⁸⁴ Akyol, 2008, s. 95.

gerçekleştirilen bayramlaşma törenlerinde, balolarda, müsamerelerde, çay toplantılarında, aile toplantılarında, yılbaşı kutlamalarında kütüphane de düzenli aktif rol alma çabasının içinde olmuştur. Örneğin, Halkevinin kayıt altına alınan raporlarına göre 1937 yılında 1.241 olan üye sayısının 1938 yılında 1.520'ye⁸⁵ yükselmesinde, kütüphane de hem yürüttüğü, hem de ev sahipliği yaptığı etkinliklerle önemli rol oynamıştır.

Yine 1938 yılı içinde, Türkiye'de basılan tüm kitapların elden geldiğince fazla satışına ve bu kitapların bilinirliğine katkı sağlayabilmek için Kütüphane ve Yayın Şubesine bağlı olarak bir "Neşriyat Müdürlüğü" kurulmuştur. Müdürlüğün ilk icraatı, iletişim bilgisine erişilen tüm yazar ve çevirmenlere, yayınlarından Halkevine iki nüsha göndermeleri halinde kitaplar için gerekli tanıtımların yapılacağına ayrıntılı olarak açıklandığı bir çağrı metni göndermek olmuştur.⁸⁶ Hemen ardından, gençler arasında okuma ve yazmayı teşvik etmek için Fikirler dergisinde Şubenin sorumluluğu ve yürütücülüğünde bir "Gençlik Sayfası" açılmıştır.⁸⁷ Sayfanın tanıtımı için kaleme alınan yazıda gençlerin okuma alışkanlığının yanı sıra yazma alışkanlığı kazanmalarının önemi ve gerekliliğine de dikkat çekilerek şu ifadelere yer verilmiştir; "Gençlerimizin çoğu bu kazanımdan mahrumdur. İşte "Fikirler" İzmir gençlerine açtığı sayfa ile onların yazı yazma alışkanlığını temin etmeye çalışacak, duygu ve düşüncelerinin gelişmesine yol açacaktır".⁸⁸

1939 yılı, İzmir Halkevi Kütüphanesi açısından bir önceki yıl sergilenen atılım ivmelenmesinin sürdürülme çabası içinde geçmiştir. Örneğin, Mayıs ayı içinde koleksiyona yeni 14 kitap, 57 dergi kazandırılmış, kütüphaneden 1.050 kişi yararlanmıştır. Dermede bulunan 100 derginin ciltlenmesi yapılırken, Halkevinin en yeni okuma odası olarak Ballıkuyu ve Kadifekale'nin eteklerindeki Namazgâh Mahallesinde açılan Mumcu Kahvesindeki okuma odasının dermesinin geliştirilmesi, koşulların iyileştirilmesi için çalışılmıştır.⁸⁹ Yılın son çeyreğine kadar kütüphaneye kazandırılan kitap ve süreli yayın sayısındaki artışın aylık bazda 70-95 aralığında tutulması sağlanmıştır.⁹⁰

İzmir Halkevinin Kütüphane ve Yayın Şubesi, 1940 ve 1941 yıllarında kütüphanenin koleksiyonun geliştirilmesinin yanı sıra, kentteki okuma odalarının sayısının artırılması önceliği ile hizmet vermiştir. Bu çabada, İzmir'de faaliyet gösteren İzmir ve Havalisi Asarı Atıka Cemiyeti, Türkiye Turing Kulübü İzmir Komitesi, Öksüzlere Yardım Cemiyeti, Veremle Mücadele Cemiyeti gibi önemli kuruluşlarla birlikte, Ticaret Mektebi, Amerikan Koleji, Muallim Mektebi, Atatürk

⁸⁵ "Evimizin Birinci Altı Aylık Çalışmaları", *a.g.e.*, s. 16

⁸⁶ Akyol, 2008, s. 118.

⁸⁷ Cıvci, *a.g.e.*, s. 114.

⁸⁸ "Gençlik Sayfası", *Fikirler*, VIII/165, 1938, s. 2.

⁸⁹ "Halkevimizin Mayıs Ayı İçindeki Çalışmaları", *Fikirler*, VII/188, 1939, s. 14.

⁹⁰ "Halkevimizin Eylül Ayı İçindeki Çalışma Faaliyeti", *Fikirler*, VII/193, 1939, s. 14.

Lisesi gibi okullarla iş birliği içinde olunmuştur.⁹¹ Sürekli kurumsal canlılığı gerektiren bu süreçte, kitap ve broşür basımı yine Şubenin önemli etkinliklerinden biri olmuştur. 1940-1941 yıllarında kütüphanenin dermesinde genel olarak yaklaşık 500 kitaplık bir büyüme ve okuyucu sayısında da önemli bir yükseliş olmuştur.⁹²

Kayıt altına alınan verilere göre, 1942 yılına girilirken, kütüphanenin koleksiyonunda yer alan kitap sayısı 4.833'e ulaşmıştır. Halkevinin değişik şubeleri tarafından hazırlanan 22 kitap ve broşür bastırılmış ve okullara, halka ve diğer Halkevlerine dağıtılmıştır. Ankara, İstanbul ve İzmir'de basılan gazetelerin hemen tamamının kütüphaneye düzenli alınması ve vatandaşların bu gazeteleri okuyabilecekleri ortamların sağlanması, bu yıl için de Şubenin asıl sorumluluklarından biri olarak değerlendirilmiştir. Aynı yıl içinde artan kullanıcı sayısı nedeniyle okuma salonunun yetersiz kalmasından dolayı genişletilmesinin Şubenin ve Halkevinin gündem maddelerinden birisi olması,⁹³ kütüphanenin okuyucu sayısındaki ivmenin devam ettiğinin yalın bir göstergesidir. Sene sonunda kütüphaneden kitap, gazete vb. okuyanların sayısı toplamda 39.605'e ulaşmıştır.⁹⁴

Cumhuriyet'in ilanının 20'inci yılı nedeniyle, 1943 yılı, ülke genelinde ve Halkevinin diğer şubelerinde olduğu gibi kütüphane açısından da daha hummalı bir takvimin yürütüldüğü bir yıl olmuştur. Bu kapsamda, Şubat ayından itibaren, haftada bir gün Halkevinin okuma ve oturma salonunda özellikle gençlerden oluşan dar ve sayılı dinleyicilerle "Ahlâk Konuşmaları" serisi başlatılmıştır.⁹⁵ Yıl içinde kütüphaneye kazandırılan kitap sayısı aylık 130-210 aralığında olmuştur. Kütüphaneden yararlanan aylık kullanıcı sayısı 1.000'in altına hiç düşmemiş, hatta bazı aylarda 2.000'i aşmıştır. Kütüphaneye bağlı okuma odalarından yararlanan kullanıcı sayısı ortalaması ise çok daha yüksektir. Bu istatistiksel tablonun oluşmasında Seydiköy, Dolaplıkuyu ve Narlıdere gibi kütüphaneye bağlı okuma odalarına yapılan düzenli ziyaretler ve koleksiyon desteği ile CHP Kadriye Ocağı'nda örneğinin görüldüğü gibi yeni okuma odalarının açılması doğrudan etkili olmuştur.⁹⁶ Şube, Cumhuriyet'in 20'inci yıldönümünde açılacak olan "1922 Yılından Beri İzmir'de Basılmış Eserler Sergi" için çalışmalarını sürdürmüştür.⁹⁷ 1922-1943 yılları arasında İzmir'de basılan kitap ve dergilerden oluşturulan bu sergi, bir "İzmir Bibliyografyası" oluşturma düşüncesiyle planlanan çalışmaların bir başlangıcı olmuştur. Kitap sergisinde, farklı disiplinlerden 343 eser tanıtılmıştır.⁹⁸

⁹¹ *İzmir Vilayeti İstatistik Müdürlüğü İstatistik Yıllığı*, İzmir 1942, s. 239-251.

⁹² "Tarih ve Müze Kolu Çalışmaları", *Fikirler*, 222-223, 1941, s. 21.

⁹³ Akyol, 2008, s. 133.

⁹⁴ Kemal Özertem, "İzmir Halkevi Çalışmaları", *Fikirler*, 226-227, 1942, s. 26.

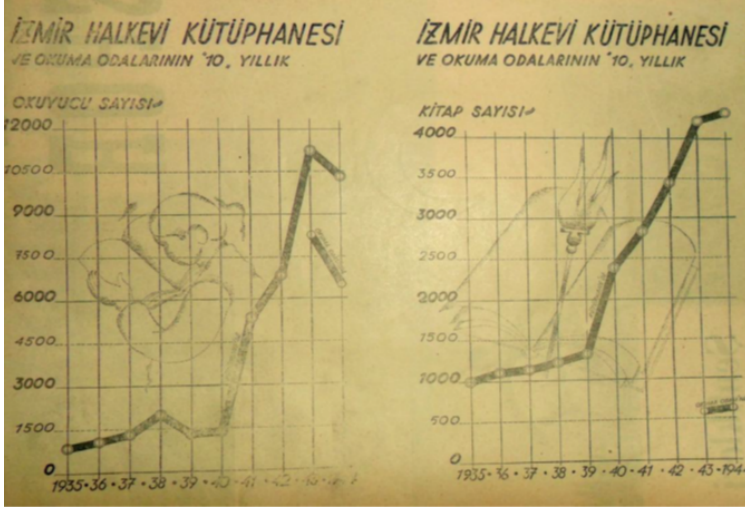
⁹⁵ Akyol, 2008, s. 119; Cıvci, *a.g.e.*, s. 115.

⁹⁶ "Evimiz Çalışmaları", *Fikirler*, 248-249, 1943, s. 28.

⁹⁷ "Evimiz Çalışmaları", *Fikirler*, 254-255, 1943, s. 22.

⁹⁸ "Evimiz Çalışmaları", *Fikirler*, 258-259, 1943, s. 23..

Kütüphane 1944-1945 yıllarında da ciddi bir emekle verimli çalışmalarını devam ettirmiştir. 1943 yılında başlanan “İzmir Bibliyografyası” çalışması 1944 yılında tamamlanmış ve basılma aşamasına gelmiştir.⁹⁹ Şubenin ve özellikle Halkevi kütüphanesinin ev sahipliğinde 1944 yılı boyunca farklı yarışmalar, danslı eğlenceler ve okuma etkinlikleri düzenlenmiştir. Bu etkinliklerin hepsinde katılımcılardan eğer olanaklıysa kütüphaneye bir kitap bağışlamaları istenmiştir. Bu etkinliklerden sene sonunda kütüphaneye 400’e yakın yeni kitap kazandırılmıştır.¹⁰⁰ 1944 yılında yayımlanan *Halkevi Bibliyografyası*’nda, İzmir Halkevi yayını olarak 27 kitap ve broşürün adı geçer.¹⁰¹ 1945 yılında, Şubenin ev sahipliğinde, Harf Devriminden 1944 yılına kadar yeni Türk harfleriyle basılan çocuk ve gençlik kitaplarının seçili 500’ünü içeren bir kitap sergisi açılmıştır. 15 gün süren sergi etkinlikleri kapsamında, “Güzel Okuma Müsabakası”, konferanslar, konuşmalar ve farklı temalarda eğlenceler düzenlenmiştir.¹⁰² 1945 yılı sonunda kütüphanenin derme sayısı 6.106’a, okuyucu sayısı ise 7.942’ye yükselmiştir.¹⁰³

Grafik 1: 1935-1945 yılları arasında kitap ve okuyucu sayısındaki değişim. Kaynak: *Fikirler*, 1 Mart 1946, S. 308-309, s. 16.

Sonraki yıllarda da kütüphane düzenli etkinlikler, yarışmalar, okuma saatleri, yayın duyuruları ve nitelik ve nicelik açısından sürekli geliştirilmeye çalışılan dermesi ile Halkevinin en aktif şubelerinden biri olmaya devam etmiştir. Örneğin, 1946 yılında kütüphaneye yeni alınan 750 kitabın ciltleme işlemi yıl bitmeden tamamlanmıştır. Dermeye yeni dâhil olan kitap sayısı 1947 yılı için 840, 1948 yılı

⁹⁹ “Evimiz Çalışmaları”, *Fikirler*, 276-277, 1944, s. 16.

¹⁰⁰ Cıvci, *a.g.e.*, s. 115.

¹⁰¹ Taner, *a.g.e.*, s. 79-80.

¹⁰² Akyol, 2008, s. 120.

¹⁰³ “İzmir Halkevi Kütüphanesi, Okuyucu ve Kitap Sayısı”, *Fikirler*, XI/308-309, 1946, s. 16.

için ise 870 olarak kayıt altına alınmıştır.¹⁰⁴ Aynı yıllarda, Şubeye bağlı olarak faaliyet gösteren yayın biriminde farklı kitap ve süreli yayınların basımı da devam etmiştir. Bu süreç içinde dikkati çeken diğer bir husus da diğer Halkevleri ile şubelerde basılan kitap ve dergilerin paylaşımı konusunda yürütülen iş birliği çalışmalarının çapının genişlemesi ve daha özenli olunmasıdır.

İzmir Halkevinin kütüphane hizmetleri ve yayıncılık faaliyetleri hakkında tutulan son kayıtlardan birinin derlendiği 1949 yılında, kütüphanenin onlu sınıflama sistemine göre sınıflaması yapılan toplam 7.439 kitabı mevcuttur. En fazla 70-80 kişinin aynı anda kullanabildiği okuma salonu hemen her gün ve kütüphanenin açık olduğu her saatte yoğun bir biçimde kullanılan kütüphanenin yıllık kullanıcı sayısı da 8 bin sınırına ulaşmıştır.¹⁰⁵ Bu rakamlar ve kullanım yoğunluğu, İzmir Halkevi ve kütüphanesinin 1940'lı yıllarda kent kültür ikliminin önemli besleyici kanallarından biri olduğunu, bu kütüphanenin Halkevlerinin kuruluş gayelerinin ötesinde bir sorumluluk ve anlayışla hizmetlerini sürdürdüğünü göstermektedir. Kütüphanenin eriştiği bilinirlik, kullanım yoğunluğu ve hizmet çeşitliliği, aynı zamanda halkın bu yöndeki taleplerinin yoğunluk düzeyinin bir yansımasıdır. Bu durum, kütüphanenin, bir bilgi merkezi için en önemli başarı ölçütlerinden biri olarak kabul edilen “kullanıcılarla bütünleşme” becerisini gösterebildiğini de ortaya koymaktadır.

Resim 3: *Fikirler* dergisi kapak resmi. Kaynak: *Fikirler*, Ocak 1947, S. 328-329.

¹⁰⁴ “Halkevi Haberleri”, *Fikirler*, 326-327, 1946, s. 39.

¹⁰⁵ “Halkevimizin Çalışmaları”, *Fikirler*, 21, 1949, s. 40.

Kütüphanenin 1950 yılına gelindiğinde dermede yer alan kitap sayısı 7.800'ü, okuyucu sayısı ise 5.000'i bulmuştur.¹⁰⁶ Türkiye'deki diğer Halkevleriyle birlikte İzmir Halkevinin de kapandığı 1951 yılına ilişkin genel bir bilgi ve istatistiğin paylaşılmadığı dikkate alındığında, 1950 yılının verileri, İzmir Halkevi Kütüphanesi hakkındaki son rakamsal bilgilerdir. Bununla birlikte 1951 yılı Ağustos ayı içinde Halkevlerinin kapanma kararının uygulamaya konulmasından sonra, kütüphane, İzmir Halkevinin başta binası olmak üzere, tüm unsurlarıyla devlete devredilmesine kadar hizmetlerine ve faaliyetlerine kesintisiz devam eden tek şubesi olmuştur.

İzmir Halkevinin Kütüphane ve Yayın Şubesi, 1932-1950 yılları arasında farklı konu ve içerikte toplam 40 kitap ve broşür basmıştır. Bu yayınların yanı sıra, farklı dergilerin de yayıncısı olmuştur. Halkevinin dergicilik serüveni, çıkaracağını duyurduğu ama baskısına hiç rastlanılmayan Ege dergisi ile başlar. Ardından, kısa süreliğine, geçmişi Halkevinden daha eski olan Güzel Günler dergisinin yayıncılığını üstlenir. İzmir Halkevinin asıl yayın organı ise ilk kez 1927 yılında İzmir Türk Ocağı tarafından yayımlanan Fikirler dergisidir. Derginin 1 Şubat 1936 tarihli 133. sayısı İzmir Halkevi Dergisi olarak çıkmıştır. Fikirler, 1950 yılı Haziran ayına kadar Halkevinin resmi yayın organı olarak varlığını sürdürmüştür. Dergi, Temmuz 1927-Haziran 1947 arası ve Temmuz 1947-Haziran 1950 arası olmak üzere iki farklı dönemde toplamda 370 sayı çıkmıştır.¹⁰⁷

İzmir Halkevinin bütünü ve diğer şubelerinde olduğu gibi, Kütüphanecilik ve Yayın Şubesi hakkında da çelişkili bilgiler ve istatistikler söz konusudur. Bu konudaki çelişkileri elden geldiğince doğrularak daha tutarlı hale getiren Akyol, kütüphanede bulunan kitaplar ve okuyuculara ilişkin verileri kronolojiye bağlı olarak şu şekilde tabloşturmıştır;¹⁰⁸

Tablo 1: *İzmir Halkevi Kütüphanesinin yıllara göre kitap ve okuyucu sayısı*

Yıllar	Kitap Sayısı	Okuyucu Sayısı
1933	2.915	200
1934	2.750	1.548
1935	2.897	4.996
1936	--	5.449
1941	4.833	--
1945	6.106	7.942

¹⁰⁶ Vedide Baha Pars, "Halkevlerinin 18'inci Yıldönümünde", *Fikirler*, 308-309, 1950, s. 2.

¹⁰⁷ Akyol, 2008, s. 127-130.

¹⁰⁸ *a.e.*, s. 134.

1946	6.198	7.842
1949	7.439	--
1950	7.800	5.000
Toplam		32.977

Tabloda da görüldüğü gibi, kütüphane hem kitap hem de okuyucu sayısı açısından genel olarak sürekli bir gelişim içinde olmuştur. Özellikle kitap sayısındaki düzenli artış ve bunun için gösterilen çaba, her şeyden çok Halkevinin kütüphaneye verdiği önemi ortaya koymaktadır. Bu düzenli artışı, kısmen kullanıcıların yoğun ilgisinin ve kütüphane hizmetlerine yönelik taleplerinin bir sonucu olarak da yorumlamak olanaklıdır. 1950 yılı dışında, kütüphaneye gelen okur sayısı da 1946 yılında yaşanan çok küçük azalmanın dışında düzenli olarak artmıştır. 1950 yılında kullanıcı sayısında yaşanan keskin düşüş, akla ilk olarak aynı yıl yapılan seçimlerde Demokrat Parti (DP)'nin iktidar olmasını, genellikle CHP ile birlikte anılan Halkevlerinin iktidarı kaybeden CHP Hükümetine paralel olarak halk arasında olağan itibar ve önemsenme kaybını getirmektedir. Türkiye Cumhuriyeti'nin siyasi tarihinde 1950 ve 1951 yılları içinde yaşanan gelişmeler de söz konusu öngörüğü doğrular niteliktedir. Bu noktada çalışma açısından önemli olan husus, Halkevleri odağında ulus olarak yaşanan ortak deneyimin, Türk kütüphanecilik tarihinde önemli köşe taşlarından biri olan Halkevi kütüphanelerinin sonunu getirmiş olmasıdır. İlgili ulusal akademik camiada kimi zaman dile getirildiği gibi, CHP'sinin fikir ve eylemlerinin halka duyurulması ve benimsetilmesine katkı sağlanması gibi kütüphanelerle bağdaşmayacak politik bir hedefin kuruluş amaçlarında belirtilmiş olmasına karşın, Halkevi kütüphanelerinin kapanmasıyla halkın kültürel yaşamında günün koşullarına göre önemli bir boşluk oluşmuştur. Şüphesiz, henüz çok genç olan ve kültürel kalkınmada önemli atılımlara gereksinim duyan Türkiye Cumhuriyeti için bu boşluk çok daha derin bir anlam taşımaktadır.

Sonuç ve Değerlendirme

Halkevleri, Türkiye Cumhuriyeti'nin bir asırlık tarihi içinde, toplumsal değişimin aracı olarak geliştirilmiş olan en geniş ve etkili çok yönlü topyekûn kültür hareketlerinden biridir. İlhamını Atatürk ve onun "halkçılık" ilkesinden alan Halkevleriyle amaçlanan eğitim-öğretim hareketinin en önemli eylem alanlarından ve halkla bütünleşmenin en etkili araçlarından biri de aynı zamanda birer yaygın eğitim kurumu kimliği taşıyan Halkevi kütüphaneleridir. Bu çalışmanın odağını oluşturan İzmir Halkevi Kütüphanesi örneğinde olduğu gibi, kütüphane bir Halkevinin hizmet verilen toplumda oluşturduğu algı ve yarattığı itibarının en önemli somutlaştırıcılarından biridir. Kütüphanenin bir Halkevinin açılabilmesinin ön koşullarından biri olması, bu kütüphanelerin Halkevlerinin toplumla olan bağlarında durduğu yeri açık bir biçimde ortaya koymaktadır.

İzmir Halkevinin topluma hizmet verdiği yaklaşık 20 yıllık süreçte sürekliliği en yüksek birimlerden biri olan kütüphane, aynı zamanda İzmirliilerin Halkevine doğrudan temaslarının en yoğun olduğu şube olmuştur. 1932-1951 yılları arasında İzmir'in en yoğun kullanılan ve bilinirliği en yüksek kütüphanelerinden biri olan İzmir Halkevi Kütüphanesinin İzmir, kent kültürü ve kentin kütüphane geleneği açısından ön plana çıkan yanları şu şekilde listelenebilir;

- İzmir Halkevinin en bilinen, üye sayısının ve etkinliklere dışarıdan katılımının en yoğun olduğu şubesidir.
- İzmir Halkevinin en önce hizmet vermeye başlayan ve kapanma kararının ardından faaliyetlerini en son durduran şubesidir.
- Hizmet verdiği dönemde, kentin henüz ulusal bir kültüre ve yaygınlığa dönüşmemiş olan halk kütüphanesi gereksinimini karşılama açısından çok önemli bir boşluğu doldurmuştur.
- Kitap ve diğer bilgi kaynaklarına dayalı aktif bilgi hizmetinin yanı sıra, kültürel alanda folklorik özellik gösteren pek çok değerın kayıt altına alınması ve kuşaklar arasında aktarılmasının sağlanması adına kent tarihine önemli katkılar sağlamıştır.
- Basımını üstlendiği kitap ve dergilerle kentin yayıncılık geleneğinin ve buradan beslenen kültür ikliminin önemli kaynaklarından biri olmuştur.
- Halkın içinde olmalarına karşın sık sık halktan kopuk olmakla ve kendi dünyalarında var olmaya çalışmakla eleştirilen Halkevlerinin İzmir'de halka açılan en etkili penceresi olarak, söz konusu algının sorgulanmasını sağlamıştır. Bu da beraberinde birbirini ve beklentilerini daha yakından tanıyan kütüphane-kullanıcı ilişkisini getirmiştir.
- Yayınları, faaliyetleri, ev sahipliği yaptığı kursları ve sosyal yardım çalışmalarıyla Halkevlerinin sınırlı ve biraz da amatör olmakla eleştirilen hizmet ağının daha geniş bir düzleme yayılmasına aracılık etmiştir. Bu durum, kütüphaneye birlikte Halkevinin de kentte ve kent sakinleri arasında daha bilinir olmasını sağlamıştır.
- Kütüphaneye ilişkin niceliksel verilere bakıldığında, bu bilgi merkezinin sürekli bir gelişim içinde olduğu görülmektedir. Söz konusu gelişimin kütüphanenin hizmet yeterliliklerine olumlu katkı sağlayacağı dikkate alındığında, kütüphane kullanıcı beklentilerini karşılama açısından da düzenli bir ivmelenme içinde yer almıştır.
- İzmir'de, Halkevi kütüphanesinin sahip olduğu hizmet çeşitliliğine benzer bir anlayışla hizmet veren halk kütüphanesinin varlığı ancak 21'inci yüzyıl ile birlikte mümkün olabilmiştir. Bu gerçeklik, kütüphanenin kentin kütüphane, özellikle de halk kütüphanesi kültüründe ayrıcalıklı ve özel bir noktada durduğunu göstermektedir.

- Günümüz modern kütüphanecilik anlayışında son derece önemli ve gündem belirleyen kavramlar olan “yaşayan kütüphane”, “üçüncü mekân kütüphane”, “etkin kütüphane”, “sürekli öğrenme merkezi olarak kütüphane” gibi kavramların bazıları, dönemin olanakları ve bilgi kaynağı-bilgi merkezi anlayışının sınırlılıkları içinde bu kütüphanede kent için bir ilk örnek olarak ortaya konulmuştur. Kütüphanenin bizzat yürütücüsü olduğu ya da ev sahipliği yaptığı farklı bir dizi etkinlik ve hizmet, bu rol model olma durumunun kanıtıdır.

Yakın tarihimizin yaklaşık 20 yılına farklı boyutlarıyla etki eden Halkevlerinin söz konusu etki alanında ön plana çıkan aktörlerinden biri de kütüphanelerdir. Aynı zamanda çok yönlü derin bir toplumsal değişim sürecinin tanığı, hatta sembolü olan Halkevlerinin temsil ettiği değerlerin ön planda tutulduğu bu kütüphaneler, buldukları yörenin yalnız kitap, okuma, bilgi kaynağı ve kütüphane hizmetleri bağlamında değil, kültürel yaşamın sürekliliği ve zenginleşmesi açısından da birer çekim merkezi olmuşlardır. Bu kimlik ediniminin en zengin ve etkili biçimde kendini gösterdiği örneklerden biri de İzmir Halkevi Kütüphanesidir. Halkevlerine bağlı olarak hizmet veren diğer kütüphanelerle kıyaslandığında, koleksiyon ve kullanıcı sayısı, yayınladığı kitap ve dergi sayısı, üye sayısı gibi kayıt altına alınmış verilerle de desteklenen bu yan, günümüz penceresinden bakıldığında, İzmir Halkevi Kütüphanesine ve bugüne yansıyan etkilerine daha özenli ve ayrıntılı bakmak gerektiği sorumluluğunu da beraberinde getirmektedir. Zira Halkevlerinin bir asrı geride bırakan Cumhuriyet üzerinde bıraktığı kalıcı izler ve bu izlerin oluşumunda kütüphanelerin oynadığı rol dikkate alındığında, Halkevi kütüphaneleri konusunda söylenecek, araştırılacak ve bugünün koşulları ile karşılaştırılarak yarınlar adına ilhama dönüştürülecek daha pek çok şeyin olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bu gerçeklik, aynı özen ve önem derecesiyle, İzmir Halkevi Kütüphanesi için de geçerlidir. Çalışma, bu sürece katkı sağladığı ve rehber olduğu ölçüde amacına ulaşmış olacaktır.

Kaynaklar

- Akkaya, Mehmet Ali ve Polat, Coşkun, “Kent Kültür ve Geleneği ile Değerlerinin Oluşumu ve Aktarımında Halk Kütüphanelerinin Yeri ve Önemi: Niceliksel Verilerle İzmir Örneği”, *ÇAKÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11/1, 2020, s. 110-137.
- Akyol, Yaşar, *İzmir Halkevi (1932-1951)*. İzmir 2008.
- , “Türkiye’de Halk Evlerine İlişkin Çalışmalar ve Değerlendirmeler Üzerine”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 2/6, 1996, s. 131-145.
- Arıkan, Zeki, “Halkevlerinin Kuruluşu ve Tarihsel İşlevi”, *Atatürk Yolu Dergisi*, 6/23, 1999, s. 261-281.

- Ari, Eyal, "The People's Houses and The Theatre in Turkey", *Middle Eastern Studies*, 40/4, 2004, s. 32-58.
- Celep, Cevat, *Halk Eğitimi*, (Genişletilmiş 3. basım). Ankara 2003.
- Civci, Sultan, *Halkevi ve İzmir Halkevinin Faaliyetleri (1932-1951)*, Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir 2013.
- Cumhuriyet Halk Partisi Halkevi Öğrengeği*, Ankara 1938.
- Cumhuriyet Halk Partisi-Halkevi*, Ankara 1944.
- Cumhuriyet Halk Partisi Halkevi Talimatnamesi*, Ankara 1932.
- Çavdar, Tefik, "Halkevi", *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt 4, 1983, s. 878-884.
- Çeçen, Anıl, *Halkevi*, Ankara 1990.
- Ergün, Mustafa, *Atatürk Devri Türk Eğitimi*, Ankara 1997.
- Erol, Muzaffer, "Halkevi Kütüphaneleri", *Türk Kütüphaneciliği*, 14/4, 2000, s. 472-479
- Ersoy, Osman, *Halk Kütüphanelerimiz Üzerine Bir Araştırma*, Ankara 1966.
- "Evimiz Çalışmaları", *Fikirler*, 248-249, 1943, s. 27-28.
- "Evimiz Çalışmaları", *Fikirler*, 254-255, 1943, s. 22-23.
- "Evimiz Çalışmaları", *Fikirler*, 258-259, 1943, s. 23-24.
- "Evimiz Çalışmaları", *Fikirler*, 276-277, 1944, s. 16.
- "Evimizin Birinci Altı Aylık Çalışmaları", *Fikirler*, VIII/166-168, 1938, s. 15-44.
- "Gençlik Sayfası", *Fikirler*, VIII/165, 1938, s. 2.
- Gökberk, Macit, *Aydınlanma Felsefesi, Devrimler ve Atatürk*, (2. basım). İstanbul 2018.
- Güneş, Günver, *İzmir Türkoğaç Faaliyetleri (1923-1931)*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İzmir 1990.
- Güneş, Müslime, "Adnan Menderes ve Halkevi". *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, XII/25, 2012, s. 141-155.
- "Halkevi Haberleri", *Fikirler*, 326-327, 1946, s. 39.
- "Halkevimizin Çalışmaları", *Fikirler*, 21, 1949, s. 40.
- "Halkevimizin Eylül Ayı İçindeki Çalışma Faaliyeti", *Fikirler*, VII/193, 1939, s. 14.
- "Halkevimizin Mayıs Ayı İçindeki Çalışmaları", *Fikirler*, VII/188, 1939, s. 14.
- Halkevi*, Ankara, 1951.
- "Halkevi Görecektalebe", *Anadolu* (15.12.1935), s. 3.
- "Halkevi Açılıyor", *Anadolu* (20.1.1932), s. 1.
- "Halkevinde Şube İntihapları", *Anadolu* (9.2.1932), s. 2.
- İşıkhan, Serap, "İzmir Devlet Tiyatrosu Binası Özelinde Tarihi Çini Panoların Belgelemesi ve Koruma Önerisi", *ERASMUS Eğitim ve Sosyal Bilimlerde Uluslararası Akademik Çalışmalar Sempozyumu İzmir 5-6 Nisan 2019*, (ed. M. Yılmaz). Elazığ 2019. s. 129-144.
- İğdemir, Uluğ, *Halkevi Kütüphaneleri İçin Rehber*, Ankara 1939.
- "İzmir Halkevi Kütüphanesi, Okuyucu ve Kitap Sayısı", *Fikirler*, XI/308-309, 1946, s. 16.
- "İzmir Halkevinde Dün Basın Erkânıyla Bir Toplantı Yapıldı", *Anadolu* (26.2.1944), s. 3.
- İzmir Vilayeti İstatistik Müdürlüğü İstatistik Yılığ*, İzmir 1933.
- İzmir Vilayeti İstatistik Müdürlüğü İstatistik Yılığ*, İzmir 1942.

- Karayalçın, Yaşar, *Kütüphaneciliğimiz Üzerine Bir Bakış*, Ankara 1952.
- Keseroğlu, Hasan Sacid, *Halk Kütüphanesi Politikası ve Türkiye Cumhuriyeti'nde Durum*, İstanbul 1989.
- , “Halkevlerinde Kitap ve Kütüphane Kıyımı: 1951”, *Türk Kütüphaneciliği*, 36/4, 2022, s. 495-511.
- Kunter, Halim Bakı, *Kuruluşunun 32. Yıldönümünde Halkevi*, Ankara 1964.
- Oral, Mustafa, “Halkevlerinin Toplumsal ve Kültürel İşlevleri”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, XVIII/53, 2002, s. 499-527.
- Ötügen, Adnan, “Türkiye’de Kütüphanecilik Eğitiminin Tarihçesi”, *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, VI/1-2, 1957, s. 1-36.
- Özacun, Orhan, *CHP Halkevi Yayınları Bibliyografyası*, İstanbul 2001.
- Özdemir, Yavuz ve Aktaş, Elif, “Halkevi (1932’den 1951’e)”, *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 45, 2011, s. 235-262.
- Özer, İsmail, *Halkevi*, İstanbul 2020.
- Özerdim, Sami N., “Halkevlerinin Kitaplık ve Yayınları”, *Atatürk ve Halkevi* içinde, Ankara 1974, s. 239-245.
- Özertem, Kemal, “İzmir Halkevi Çalışmaları”, *Fikirler*, 226-227, 1942, s. 25-27.
- Özsarı, Mustafa, “Ege Bölgesi Halkevi ve Yayın Çalışmaları”, *Atatürk Yolu*, VI/23, 1999, 401-415.
- Pars, Vedide Baha, “Halkevlerinin 18’inci Yıldönümünde”, *Fikirler*, 308-309, 1950, s. 1-2.
- Peker, Recep, “Recep Peker Nutku”, *Atatürk ve Halkevi* içinde, Ankara 1974, s. 9-17.
- Sakaoğlu, Necdet, *Osmanlı’dan Günümüze Eğitim Tarihi*, İstanbul 2003.
- Şakiroğlu, Mahmut H., “Cumhuriyet Tarihimizde Süreli Yayınlarla Kısa Bir Bakış: I- Halkevi Dergileri”, *Türk Kültürü*, 13/156, 1975, s. 379-384.
- Şimşek, Sefa, *Bir İdeolojik Seferberlik Deneyimi Halkevi 1932-1951*, İstanbul 2002.
- Taner, Hasan, *Halkevi Bibliyografyası*, Ankara 1944.
- “Tarih ve Müze Kolu Çalışmaları”, *Fikirler*, 222-223, 1941, s. 21.
- Toksoy, Nurcan, *Halkevi: Bir Kültürel Kalkınma Modeli Olarak*, Ankara 2007.
- Topuz, Hıfzı, *Dünya’da ve Türkiye’de Kültür Politikaları*, İstanbul, 1998.
- Tuğluoğlu, Fatih, “Türkiye’de Halkçılık İdeolojisi ve Halkevi”, *Erdem*, XIV/42, 2005, s. 101-117.
- Tunaya, Tank Zafer, *Türkiye’de Siyasi Partiler: 1859-1952*, İstanbul 1952.
- Uluskan, Seda Bayındır, *Atatürk’ün Sosyal ve Kültürel Politikaları*, Ankara 2010.
- Zeyrek, Şerafettin, *Türkiye’de Halkevi ve Halkodaları*, Ankara 2000.

Extended Summary

One of the most important guarantees of the existence of civilizations and countries on the stage of history is their cultural accumulation and their ability to actively use this accumulation and transfer it to future generations. Having left a century behind, the Republic of Turkey, in its first century, was

faced with the necessity of demonstrating such a skill, in addition to its struggle to exist and even its war. One of the most important elements of the process of doubtful cultural accumulation, effective use of this accumulation, sharing and transferring it to future generations is the education system targeting the society. Although the first thing that comes to mind at this point is the formal education systems of the countries, when it comes to the contribution of education to nourishing the culture, facilitating its understanding and internalization by the society, and transferring it to future generations, it is necessary to take into account the institutions that undertake this responsibility through non-formal education. This necessity was tried to be turned into reality in the first half century of the young Republic of Turkey, when it was established and tried to prove itself to the world. People's House, one of the most important elements that left their mark on the history of the Republic between 1932 and 1951, are one of the concrete steps of this effort.

People's House, the framework of which was shaped by Mustafa Kemal Atatürk himself and which is one of the practical results of his populism principle, left permanent traces on the educational and cultural climate of the young Republic through many disciplines, including librarianship. The official evolution of People's House, which served as non-formal education institutions within the young Republic for nearly twenty years, began with the opening of the first People's House in 14 provinces on February 19, 1932. The purpose of establishing the People's House, which spread throughout the country in a short time, is; It was determined as "to create an organization that has national consciousness, understands and loves each other, and adheres to Atatürk's principles". In this study, it is aimed to bring a different and comparative perspective to the new century of the Republic through the services of the Izmir People's House Library, one of the best and most effective examples of its kind in our country, and the results of these services. Within the scope of the study, a detailed analysis was made of the library, which was one of the basic units of the Izmir People's House, which served between 1932 and 1951. In this context, an attempt has been made to look at a section of the history of Turkish librarianship, which has a unique meaning and depth, from today's perspective, through the library's services, principles, conditions of use, activities, and especially the non-formal education responsibilities undertaken by the community center for the society and the details of the library relationship.

There are scientific studies in the national literature that deal with different aspects of People's House, which was a modernization movement put forward in the first years of the Republic of Turkey. There are also studies in the literature that focus on People's House with a focus on libraries and services. In this study, the impact of Izmir People's House and library on the cultural climate of the city has been tried to be revealed by tracing their traces to the present day. In this context, after a general evaluation was made about People's House and People's House libraries, information was given about Izmir People's House and finally, the rapprochement of Izmir People's House Library with the public was detailed through its services,

facilities, basic elements and contact with the society between 1932-1951. was considered as.

Izmir People's House is one of the first 14 People's House opened on February 19, 1932. The People's House begins its activities in the building, which was decided to be built as the Turkish Hearth building in 1925, but was completed in 1927 and currently serves as the Izmir State Theatre. The process of transforming the building, which was built under the influence of the ideology-architecture unity adopted with the Republic and is still one of the most original architectures of the city, into a People's House dates back to April 10, 1931, when the Turkish Hearths dissolved themselves. This building has made a direct and undeniable contribution to Izmir People's House recognition in the city and its becoming a center of attraction.

Izmir People's House has attracted great attention from the people of Izmir since the day it officially started its activities. In creating this high interest, public relations activities supported by the state, as well as promotional activities carried out through the press and the local government's ownership of People's House, were effective. In addition to providing information about the activities of the People's House through city loudspeakers, the announcement of the activities of these social cultural institutions through the " People's House Column" opened in newspapers since 1937 facilitated the rapprochement and integration of the People's House with the public, as in other cities. Periodically inviting members of the city's press to tea at the People's House, presenting a report on the activities of the People's House, and thus aiming to receive more coverage in the press can be cited as an example of this multifaceted and widespread effort with a widespread network of influence. Likewise, planning for government officials, members of parliament and especially students to visit the People's House regularly is one of the efforts made in this direction.

When the activities of the library were stopped, the number of books in the collection reached 7,800 and the number of readers reached 5,000. The Library and Publication Branch of Izmir People's House printed a total of 40 books and brochures on different subjects and contents between 1932 and 1950. In addition to these publications, he has also been the publisher of different magazines. The community center's magazine publishing adventure begins with the Ege magazine, which it announced that it would publish but was never seen in print. Then, for a short time, he became the publisher of Güzel Günler magazine, which was older than the People's House. The main publication of Izmir People's House is Fikirler magazine, which was first published by Izmir Turkish Hearth in 1927. The 133rd issue of the magazine, dated February 1, 1936, was published as Izmir People's House Magazine. Fikirler continued its existence as the official publication of the People's House until June 1950. The magazine published a total of 370 issues in two different periods, between July 1927 and June 1947 and between July 1947 and June 1950.

This aspect, which is supported by recorded data such as the number of collections and users, the number of books and magazines published, and the number of members, when compared to other libraries serving under

community centers, indicates that, when viewed from today's perspective, it is necessary to look more carefully and in detail at the Izmir People's House Library and its effects reflected today. It also brings with it. Considering the permanent traces left by People's House on the Republic, which has been around for a century, and the role of libraries in the formation of these traces, it would not be a mistake to say that there is much more to be said, researched, and turned into inspiration for the future by comparing People's House libraries with today's conditions.